

საქართველო
კვირთი

X V. სოციალ-დემოკრატიული გაზეთი. X V.

№ 9. კვირა, 24 თებერვალი 1902 წლისა. № 9

გაზეთის ფასი: ერთი წლით თვიდისში 7 მან., ნახევარი წლით 3 მ. 50 კ.; თვიდისის გარეთ ერთი წლით 8 მან., ნახევარი წლით 4 მან., სპი თვით 2 მან., თათა ნომერი—15 კან.
ხელის-მოწერა მიიღება: თვიდისში—„წერა-კითხვის გამავრ. საზოგადოების“ კანცელარიაში და „კვალის“ რედაქციაში, თუბრის ტელეფონი № 734.
ფოსტის ადრესი: Тифлисъ. Редакция „КВАЛИ“.

შინაარსი: საუბარი სხვა-და-სხვა საკნებზე, მისაუბრისა.— ლეტურნო, პარიუკლი ქალისა.— გოგოლი.— სხვა-და-სხვა ამბები.— კორესპონდენციები.— დილის ნიკს, ლექსი დარია ხუბდაძისა.— სს-შუხარო შედეგი, ე. ნინოშვილისა.— რუსეთის ცნობებები.— სს-ღვარ-გარეთ.— წერილი შიუნხენიდან, ზ. კ.— ნისა.— სს-შობლას ცს-სე.— გერმანიის სინდიკატები, მ. წ.— ზარავება და სს-ზოგად-ება, გრ. რობაქიძისა.— წერილი რედაქციის მიმართ.— სს-ქველ-მო-ქმედა სს-ქმე.— განცხადება.

საუბარი სხვა-და-სხვა საკნებზე.

II. პროვინციული კითხვა.

„რაც შეეხება იმ კითხვას, თუ რა დამოკიდებულება აჩვენებს (თანამედროვე) საზოგადოებრივ მოძრაობასა და ეროვნულ (ნაციონალურ) თვისებათა შორის, უნდა გამოვტყუდეთ, რომ ეს კითხვა ჩვენთვის საშინლათ არ უღ-ღარეულია იმ პარტიულ ვნებათა ლეღვის გამო, რომელთაც იგი ბადებს“.

ვერ. ზომბარტი.

ჩვენი საზოგადოების განსაზღვრულ ნაწილში გავრცელებულია ის აზრი, რომ ვითომც ჩვენი გაზეთის თანამო-აზრენი საერთოთ უარყოფდნ მთელ ეროვნულ კულტურას. ასეთი ცილის-წამება სასაცილო იქნებოდა, რომ იგი სამწუხა-რო არ იყოს. სხვა რომ არა იყოს რა, ასე-თი აზრის გასაქარწყლებლათ სრულებით საკმარისი იქნება უზენეთ ჩვენი მოძღვრების მიმდევართა მოღვაწეობა ჩვენ სამ-შობლო ლიტერატურაში. მეორე მხრით, განა შესაძლებელია ვინმემ, რასაკერველია, გარდა სულელისა, თქვას, რომ არ არსებობს არც გერმანელი, არც ფრანგი, არც რუსი, არც ქა-რთველი, არც სომეხი, როგორც ცალკე ეროვნებათა წარმო-მადგენენი, და მათში ეროვნების მხრით არავითარი განსხვა-ვება არ მოიპოვება. ამის თქმა ხომ წმინდა აბსურდი იქნე-ზოდა. მიუხედავ-თ ამისა, სწორეთ ასეთ შეხედულებას გვახვე-ვენ ჩვენ თავზე. ჩვენ ძალაუზნებურათ ვწმუნდებით, რომ ჩვე-ნმა მოწინააღმდეგებმა ასეთ სათაკილო იარაღს მიმა-რთეს მხოლოთ იმ მიზნით, რომ ჩვენთვის აბრუ გაეტანათ. საქმე ის არის, რომ ჩვენ თავიდანვე წინააღმდეგი ვი-ყავით და ვართ «ეროვნული კითხვის» იმ ყალბ ნიადაგზე და-ყენებისა, რომლის გამო მთელი წარსული და თანამედროვე საზოგადოებრივი მოძრაობა, მთელი ისტორია, ეგრეთ წოდებულ ნაციონალურ ბრძოლის ფრთეთა ქვეშ იმალება. მეორე მხრით, სრულებით ვერ მოახერ-ხეს იმის განსაზღვრა, თუ რას შეიცავს ეროვნება, რით განსაკვეთებიან თანამედროვე ე-ნი ძველი დროის ერებიდან?

რა საფუძველზე არიან დამყარებულნი ეგრეთ წოდებული თა-ნამედროვე „ეროვნული“ სახელმწიფონი? ე. ი. ეროვნული იდეა უღვეს საფუძვლათ იმათ შინაურ გაერთიანებას, თუ სრუ-ლებით სხვა რამ? და ბოლოს საით მიისწრაფვის თანამედრო-ვე საზოგადოებათა განვითარება: გამჩნეთ ჩვენ ამ მისწრაფება-ში ეროვნულ გახკერძობათა ზრდას, თუ პირიქით ეს უკანა-სკენლნი თანდათან იშლებიან? ვერც ერთ ამ კითხვაზე ვერა-ვითარ დასაბუთებულ პასუხს თქვენ ვერ მიიღებთ. და უნდა გამოვტყუდეთ, ამის მიზეზი მარტო ბურჟუაზიული შეხედულება როდია, არამედ უმთავრესათ ის გარემოება, რომ ჩვენ ჰუბლი-ცისტებს მეტათ ნაკლები მომზადება აქეთ საზოგადოებრივი კი-თხვების გარკვევა-განმარტებისათვის. გადავიდეთ საგანზე.

რა არის ერი, რა არის ეროვნება? უმეტესობისათვის ერი და ეროვნება სრულიათ უკვლელი, ერთხელ სამუდამოთ გან-საზღვრული ცნებაა, რომელიც შეიცავს თანამედროვე ერო-ვნებას. მაკრამ ასეთი შეხედულება მოკლებულია ყოველგვარ მეცნიერული კვლევ-ძიების ნიშან-წყალს. ერი ისტორიის ნა-წარმოებია. ისტორიას, ე. ი. საზოგადოებრივ ურთიერთობათა ცვლილებათ, ქმნიან ნივთიერი პირობები, ანუ ნივთიერი არ-სებობის ტენიკური პირობები. ამის-და კვალათ ეროვნულ ცნე-ბას სხვა-და-სხვა ისტორიულ ხანაში სხვა-და-სხვა შინაარსი აქვს. ველურობის ხანამ არ იცის ერი; იგი ისახება ეგრეთ წო-დებულ ბარბაროსობის დროს. ერის წარმოშობა გამოიწვია ერ-თი მხრით შრომის განაწილებამ ცალკე თემებში და მეორე მხრით მონადირე თემების მიწის მომუშავე თემებათ გადაქცე-ვამ. პირველყოფილ ტომთა შორის თითქმის გაუწყნარებელი შეტაკება და ბრძოლა არსებობდა. მიწის მომუშავე ხალხს სა-ზოგადოთ ნაკლები დრო ქონდა თავის დაცვისთვის. ამიტომ მახლობელი, მონათესავე, მიწის მომუშავე თემები ერთდებოდნ და მტრების მოგერებას სამხედრო კაცებს ანდობდნ. „ასეთი კავშირი ცალკე თემთა—ამბობს კ. კალტსკი—სულ უფრო და უფრო მუდმივი ხდებოდა, მისვლა-მოსვლა მათ შორის უფრო მატულობდა; ამის გამო პატარა თემთა კილო-კავები უფრო და უფრო უახლოვდებოდნ ერთმანეთს, ძლიერდებოდა შე-თანხმების გრძობა; კილო-კავების ნაცვლათ განჩნდა ნაციონა-

ური ენა და თემური განკერძოების ნაცვლათ ცენტრალური მთავრობა. აქ ჩვენ უკვე ვხედავთ იმის ჩანასახს, რასაც რენეროვებმა ვუწოდებთ *)). ასეთივე კავშირი შექმნა და მტკიცე ბუნების გამანადგურებელ მოვლენებთან ბრძოლაში, აგორც, მაგ., დამბების გაკეთება, სარწყავ მიწების გაყვანა სხვ. ამგვარები, რაც თხოულობდა ერთი მხრით პატარ-პატარა თემების შეერთებულ ძალას და მეორე მხრით ერთი ცენტრალური მთავრობის შექმნას. ასეთები იყვენ; მაგ. აზიის ქველა ძველი სამეფონი და აგრეთვე ფარაონების სამეფო ძველ ეგვიპტეში. ყველა ეს სამეფოები ნაციონალური სახელმწიფოები იყვენ, მხოლოდ ამ სიტყვის არა თანამედროვე მნიშვნელობით: ამ საშუალოთ ქონდათ განსაზღვრული ტერიტორია, საერთო კულტურა, ზნე-ჩვეულება და უმეტეს შემთხვევაში ერთი სახელმწიფო ენაც კი. მაგრამ ისინი თანამედროვე ერებიდან არსებითათ განიზიარდნენ. ძველი კულტურული სახელმწიფოები შემდგარი იყვენ პატარ-პატარა უჯრედებიდან — თემებიდან, რომლებიც მხოლოდ გარეგნობით იყვენ შეკავშირებული, როგორც ურთიერთშორის, ისე ცენტრალურ მთავრობასთან. რაც შეეხება შინაურ ცხოვრებას, ამ მხრით თემები სრულიათ დამოუკიდებელი იყვენ: თემის ყოველგვარი მოთხოვნილება მისავე საზღვრებში კმაყოფილდებოდა. პოლიტიკურ და მოქალაქეობრივ უფლებებზე ლაპარაკი ამ დროს ყოველად შეუძლებელია. ეს იყო საერთო თანასწორობა, რომელიც იმავე დროს საერთო მოწოდებას მოასწავებდა. ასეთი ურთიერთობა იყო პირდაპირი შედეგი სწავროვითა ძალთა მდგომარეობისა. აღებ-მიცემობა იქ ვერ განვითარდა იმ ხარისხამდე, რომ თემური კარჩაკეტილობა დაერღვია ან შეესუსტებია მაინც რამდენიმეთ. ეს მოხდა რამდენიმეთ ძველ კლასიკურ საბერძნეთში. აღებ-მიცემობის განვითარებამ თითქმის სრულიათ მოსპო ძველი საბერძნეთის თემებში კარჩაკეტილობა და უმაღლესი აღყვავების დროს მისი მოქალაქენი ერთი გრძობით გამსჭვალულ ერს წარმოადგენდნენ. მაგრამ ამას თან დაყვა მეორე გარემოება, იმდენათვე სამწუხარო, რამდენათაც აუცილებელი. ჩვენ ვამბობთ მონობაზე. ძველი საბერძნეთის ერს შეადგენდნენ მხოლოდ თავისუფალი მოქალაქენი, რომელთა ხელში შეგროვილი იყო ყოველგვარი ქონება და აღებ-მიცემობა. მოქალაქეთათვის ყოველგვარი ფიზიკური შრომა სათაკილო იყო აღიარებული. შრომის უღელში შემბული იყვენ შინაურა, და ეს ამ უკანასკნელთ აწვით კისერზე მთელი თავისი სიმძინით. რაც დრო მიდიოდა, მოქალაქეთ სულ უფრო და უფრო ეცლებოდათ ხელიდან სიმდიდრე, ე. ი. საშუალება, რომ სხვისი ოულით ეცხოვრათ, და რადგანაც შრომა მათ ეთაკილებოდათ, ამიტომ ისინი უნდა დაცემულიყვენ და განადგურებულიყვენ, რაც მართლა ჩქარა მოხდა. ესევე განმეორდა მიახლოვებით ძველ რომშიაც.

ახალ ეროვნებათა ელემენტები ისევ ძველმა ისტორიამ გვიანდგოდა; მაგრამ ახალი ერები გაჩნდნენ და გაიზარდნენ სულ სხვა პირობებში. მე-IV-V საუკუნოებში ქრ. შემდეგ თანამედროვე ევროპის ტერიტორიაზე, განსაკუთრებით მის დასავლეთ ნაწილში სხვა-და-სხვა ხალხთა და ტომთა ისეთი არეულარევა, შეჯახება-შეჯახება, მოძრაობა და სისხლის ღერა მოხდა, რომ ამის შედეგად ვერ არ ახსოვს კაცობრიობას. აღმოსავლეთი აზიის მოსახლარი ხალხნი, ბარბაროს გერმანელთა სხვა-და-სხვა ტომნი და იტალიის ხალხნი ერთმანეთს ებრძოდნენ, აკლავდნენ თავს და, სადაც გაივლიდნენ, თათქმის ქვას ჭეხებდაც აღარ ტოვებდნენ. ხანგრძლივი მოუსვენარობის, წევვა-ქლეტის და დაუზოგველი სისხლის ღვრის შემდეგ, ქვეყა-

ნა ისევ დაწყნარდა, რასაკვირველია, შედარებით, ხალხში მოიწია და ჩაღვა. ძველი ქვეყნის ნანგრევებზე დაუფრესობა უნდა აღმოცენებულიყო. ეს პროცესი უნდა დასრულდებოდა, და იგი იპრობს ფეოდალიზმის სრულ ისტორიას, ე. ი. მის წარმოშობას, განვითარებას და დამხობას. ფეოდალური წყობილება ხელს უშლიდა გავრთიანებას, პირიქით, იგინიშნავდა განკერძოებას და კარჩაკეტილობას; თითოეული კუთხე თავისთვის ცხოვრობდა, თავისი ბატონი ყავდა; საშუალო საუკუნოების ევროპაში არ იცის აზიის ძველ სამეფოთა მსგავსი სახელმწიფო. კარლოს დიდის იმპერიამ მხოლოდ რამდენსამე წელიწადს გასტანა, რადგანაც სრულიათ ხელოვნურათ იყო შექმნილი და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში არავითარი ნიადაგი არ ქონდა. ხალხის ცხოვრებაში ეკონომიურ ერთეულს შეადგენდა მიწის მოპუშავე თემი — მარკა. ეროვნული გაერთიანება ამ ნიადაგზე შეუძლებელი იყო, რადგანაც ფეოდალური წეს-წყობალება ამას ხელს უშლიდა. მაგრამ საშუალო საუკუნოების განმავლობაში, მიახლოვებით მეთექვსმეტიდან, ევროპაში, უწინარეს ყოვლისა იტალიაში, გაჩნდნენ ქალაქები, რომელთაც, უიქველია, ბევრი რამ ქონდათ შენარჩენი რომის იმპერიის დროდან. საშუალო საუკუნოების მეორე ნახევარში ხელოვნურ წარმოებას და აღებ-მიცემობას დიდი წარმატება დაეცყო. უწინარეს ყოვლისა განვითარდა მიმოსვლა და აღებ-მიცემობა შორეულ ქვეყნებთან, ასე რომ სხვა-და-სხვა ქალაქების წარმომადგენელი შეეჯახნენ ერთმანეთს უცხო ბაზარზე. აქედან იწყება იმათი მოცილეობა. ბაზარზე გამარჯვებას თუ დამარცხებას უაღრესი მნიშვნელობა ქონდა თვის ქალაქისთვის. იმარჯვებდა, რასაკვირველია, იმ ქალაქის წარმომადგენელი, რომელიც უფრო მდიდარი და ძლიერი იყო «ამნაირათ — როგორც ამბობს კატუსკი — ვაჭრული ინტერესები გარდაიქცენ ეროვნულ ინტერესებათ *). მაგრამ თავი და თავი საქმე ის იყო, რომ ქალაქის აღებ-მიცემობამ თანდათან ჩაითრია მიწის მოპუშავე თემიც. სანამ ეს უკანასკნელი ეკონომიურათ დამოუკიდებელ ერთეულს წარმოადგენდა და მასში საქონლის საქიროება არ იყო განვითარებული, იგი სრულიათ მოწყვეტილი იყო ეროვნულ ცხოვრებას. მაგრამ საგარეო აღებ-მიცემობამ გამოიწვია შინაური აღებ-მიცემობა. საშუალო საუკუნოების თემაც მოყვა საქონლის ტრიალის მორევში. ამნაირათ აღებ-მიცემობამ დაუკავშირა ერთმანეთს წინანდელი კარჩაკეტილი თემები, დაბადა მათში საერთო გრძობა. ამ გარემოებათა შედეგით ქალაქებმა, სადაც ვაჭრობა და ხელოსნობა გაჩაღებული იყო, დიდი ძალა და გავლენა მოიპოვეს. მეფეებმა მიმართეს იმათ თავის ურჩ ფეოდალების თვითნებობის და თავდასულობის ასალაგმავათ. ქალაქებმა აღმოუჩინეს მათ ამ მხრით დიდი დახმარება. მიახლოვებით XV საუკუნიდან იწყება ევროპაში კაპიტალისტური წარმოების ხანა. საგარეო და საშინაო აღებ-მიცემობის განვითარებამ აუცილებლათ გახდა წარმოების უფრო ფართო ნიადაგზე დაყენება, ვინემ ამას ხელოვნური, ამქრული სისტემა წარმოადგენდა. ყოველივე ეს ძირს უთბრიდა ფეოდალურ, ვიწრო კარჩაკეტილ საზოგადოებათ, და ნიადაგს უმზადებდა ფართო, ეროვნულ ნიადაგზე გაერთიანებულ საზოგადოებათ. აი ის ნიადაგი, რომელზედაც აღმოცენდნენ და განვითარდნენ თანამედროვე ეროვნებანი. როგორც ხედავთ, ეს ის ნიადაგია, საიდანაც წარმოდგა თანამედროვე ბურჟუაზიული წეს-წყობილება; თანამედროვე ერი ბურჟუაზიის პირში შეიღია. ყველა იმ ქვეყნებში, სადაც გაძლიერდა ბურჟუაზია და პირქვე დაამხო ფეოდალური წყობილება, იქ გაძლიერდა ეროვნებაც. დასავლეთ ევროპას ერთი ისტორიის თვალის გადავლენა ამ უკანასკნელი სამიოთხი საუკუნის განმავლობაში ამას აშკარათ ყოფს.

*) კ. კატუსკი. ჩვენს წიგნის რევიზია (რუს. თარ.) . 109. არის

*) L. c. მე-119 გვ.

ზემო ნათქვამიდან ჩანს, თუ სად და როგორ განდითანდებოდნენ ეროვნება. მაგრამ აქ უნდა აღვნიშნოთ ის საყოველთაო გარემოება, რომ თანამედროვე ეროვნება ბევრათ უფრო ფართო ცნებაა, ვინემ წინანდელ დროთა. ამის მიზეზი თვით ბურჟუაზიული საზოგადოების წეს-წყობილებაში უნდა ვეძიოთ. ბურჟუაზიამ მოსპო ყოველგვარი პრივილეგიები, მან აღიარა ადამიანი თავისუფლად, იურიდიულად გახდა იგი თავისი შრომის ბატონად, ე. ი. თავის დროშაზე ბურჟუაზიამ წააწერა: თანასწორობა და თავისუფლება. აქედან გამომდინარე მოძრაობა ფართო მოედნად ხალხს, ასე რომ ეროვნული ცხოვრების მონაწილე უბრალო ხალხის უმრავლესობა შეიქნა. წინანდელ დროში ეს არ იყო. ჩვენი დროის ეროვნება ყველაფერამდე დემოკრატიულ მოვლენას წარმოადგენს. ზოგიერთი მწერალი მხოლოდ ამას ხედავს მთელ თანამედროვე ცხოვრებაში. მისთვის დემოკრატია და ეროვნება წარმოადგენენ იმ მთავარ ძალას, რომელიც ამოძრავებს მთელ თანამედროვე საზოგადოებას. ეს პირები ერთხელაც არ დაუფიქრებიათ იმას, თუ საიდან მომდინარეობს ან ერთი და ან მეორე. ჩვენთვის საჭიროა გავიგოთ, თუ საიდან მომდინარეობს თანამედროვე დემოკრატიული მოძრაობა, და არა დემოკრატიზმის და ნაციონალიზმის შეუღლება...

მ. სეზურე.

ნ ე კ რ ო ლ ო ზ ი.

† შ ა რ ლ ე ტ უ რ ნ ო.

ამ დღეებში ზარბაზნის გადამცემი ცნობილი ინტროდუქციონის შარლ ლეტურნის. ამ მეტად ბევრ სწავლულის შერეობით მოდგმულა ძალიან საყოფიერი იუნივერსიტეტის სინტაქსში ბევრი ეტიმოლოგიური გამოკვლევა დასწავლა და გასაქვეყნა. უკანასკნელ ხანებშიც, მიუხედავად მისი ცნობილობის (71 წლის გარდაიცვალა), მხნე იდეოლოგ და საზოგადოებრივ მეცნიერებას ახალ-ახალ გამოკვლევებით ამდიდრებდა*).

ლეტურნი იყო ესრეთ-წოდებულ ეტიმოლოგიულ სკოლის წარმომადგენელი სოციოლოგიაში. ყველა თავისი ნაწერებით იგი ცდილობდა, რომ სხვა-და-სხვა ხალხთა შესახებ ეტიმოლოგიული ფაქტები მრავლად მოეკრებინათ და მათი ასე თუ ისე სისტემაში მოეყვანათ სოციოლოგიისთვის მკაფიოდ, ფაქტებზე აკებულად, საფუძველი მიეცა. „უბრუნდეს ყოველს, — ამბობს იგი ერთ თავის წიგნში, — საჭიროა ბევრ ნამდვილ და შეუცდამლად აღნუსხულ მასალის შეგროვება. შემდეგ ეს მასალები უნდა გადაიხეოს, დაიწიოს და სისტემაში მოეყვანოს იქნეს. და, აი, მხოლოდ მაშინ იქნება შესაძლებელი დასკვნების გამოკვლევა, წარსულში მომხდარ მოვლენათა დამოკიდებულების შეკვება და მომავალ განვითარების დასახვა. ამ დიდ მომზადებითი შრომის დასრულებას ალბათ საუკუნეები მოუხდება, მაგრამ რა გაქვება, — უამისოთ მეცნიერულ სოციოლოგიის შექმნის იმედი იფიქრება. ეს არის ნამდვილი მეცნიერული გზა. იგი თუმცა გრძელი და ძნელია, მაგრამ, სამაგიეროდ, მიხანთან მიეყვანა მხოლოდ მას შეუძლია“.

მართლაც, თანახმად ამ სიტყვების, ლეტურნის ეფუძლია წიგნი ერთ უშუალოდ მასალების გროვას წარმოადგენს. გავიხსენებთ მთავრად ავტორის სიბუკითეს და ერუდიციას. ეფუძლი ცოტათ თუ ბევრათ მნიშვნელოვანი ფაქტი და ცნობა არის აღნიშნული და თავის ადგილას მოსესხებული. კითხვადობთ ინტერესით, ხშირად გატაცებულია, რადგანც ესრეთ-წოდებულ „ეკლერ ხალხთა“ ამბები საზო-

გადობს საინტერესო, მაგრამ... წიგნის გადაკითხვის შემდეგ თავში ბევრი არა გრძობათ-რა. ხუთას გვერდიან წიგნში ავტორი სულ სეტყვასავით გაურთო ფაქტებს, ასე რომ ბოლოს მარტო მარტო ბოთ.

ნიკოლოზი

ეს გარემოება, ჩვენი აზრით, შეითხველის უტყუარობის დამატებითი კი არა, თვით გამოკვლევის სისუსტის მხედველებია. ის აუარებელი მასალა, რომელსაც თქვენ ლეტურნის ეფუძლია წიგნში ხელულობთ, აკინძული ვერაა. რამდენხანც ავტორი ძლიერია ფაქტების მოგროვება-აღნუსხვაში, იმდენათ იგი სუსტია მათ ასხსნა-განმარტებაში. მართლაც, იგი ხშირად ხმარობს სიტყვა „ეკლერას“, განვითარებას, მაგრამ მარტო ამით ბევრი არა ინკვირება. რომ კაცობრიობა ვითარდება, წინ მიდის, რომ ძველი დაწესებულებანი და შეხედულებანი იცვლებიან, ეს არა-მეცნიერთათვისაც ადვილი დასახსნი ფაქტია. უფრო ძნელი საქმე ამ ფაქტის ასხსნა. განვითარება, ეკლერას კაცობრიობის მოქმედების, მოძრაობის, საერთოდ ცხოვრების შედეგია. მეცნიერის მოვალეობა ის არის, რომ მან ამ მოძრაობაში განსაზღვრული წეს-რიგი იპოვოს და მოვლენათა მიზეზები აღმოაჩინოს და განმარტოს, და, აი, სწორედ ამას ვერ ასწავებს ლეტურნი თავის გამოკვლევაში.

მხოლოდ ეფუძლიან ერთხანით სუსტი არ არის იგი ფაქტის ასხსნა-განმარტების მხით. ლეტურნის თითოეულ წიგნში არის ხელმე განყოფილება, სადა ავტორს სხვა-და-სხვა მოვლენანი საფუძვლიანათ აქვს გაშუქებული. ეს არის ჩვეულებრივ ის განყოფილება, სადა ავტორი ბიოლოგიურ სკანებზე მოკვითხრობს და მათ განმარტებაშიც ბიოლოგიის კანონებით ხელმძღვანელობს. აქ არა თუ გესმით მარტო მოვლენათა აღნუსხვა, არამედ იგუბთ კიდევ მათ ერთმანეთისგან დამოკიდებულებას. მაგრამ როგორც კი მიდგება საქმე იმ ზერიოდებზე, როცა ისტორიული ცხოვრება დაწვებულა და, მასთან დაშე, საზოგადოებრივი ურთიერთობანიც გართულებულან, — სურათი იცვლება და ლეტურნის გამოკვლევა უფრო ფაქტის კრებულის სახეს იღებს.

ჩვენ გვგონია, რომ ეს ნაკლი, სხვათა შორის, ლეტურნის წერის მანერისგანაც გამომდინარეობს. იგი იღებს, ჩვეულებრივ, კაცობრიობის ზოგიერთ ულტურულ მხარეებს, მაგ., სხვაობას, ქორწინებას, ვაჭრობას და სხვ., და იკვლევს ცალ-ცალკე მათ ეკლერას. იმ ზერიოდში, როცა ადამიანთა ცხოვრება მარტოვია და ცხოვრების ცხოვრებისგან ცოტათი განიხრება, ამ მხარეების ასხსნა და მათი მიზეზების განმარტება შედარებით უფრო ადვილია. სულ სხვაა იმ ზერიოდში, როცა საზოგადოებრივი ცხოვრება წინ წასულა და გართულებულა. აქ ერთი რომელიმე მხარის გამოკვლევა და მისი სხვაობის შეუფარდებლად კვლევა-ძიება მოუხერხებელია. ავიდეთ მაგალითი. ცნობილი ფაქტია, რომ ძველად ხალხებში, როცა ადებ-მიცემობა არ იყო გავრცელებული, ვაჭრობა სასიონცხო ხელობათ ითვლებოდა. ეს იყო მაშინდელი შესედელება. დღეს ვხედავთ, რომ განვითარებულ ერებში ვაჭრობა ძალიან სპატიო ხელობათაც ითვლება. აქ სულ სხვა შესედელებაა, ძველებურის სრულიათ წინააღმდეგო. ლეტურნი ამ მოვლენას მიახლოებით ასე ასხსნის: ძველად არ იყო ადებ-მიცემობა და ადამიანის გონებაც არ იყო შეჩვეული ვაჭრულ განწყობილებას ცხოვრებაში. მას ის მიანდა კარგათ, რასაც შეჩვეული იყო. შემდეგ განვითარდა ვაჭრობა, ადამიანის გონებაც შეეჩვია ასეთ მოვლენას და ამიტომ ვაჭრობაში სასიონცხოს აღარაფერს ხედავს. ეს განმარტება სრული სიმართლეა. მაგრამ თუ ჩაუვირდებოთ, ნახვით, რომ იგი სავამართო არ არის. ამით თქვენ ვერ იგუბთ მანც სხვებულ შესედელების შეცვლის გენეზისს. სრული გენეზისი იქნება მაშინ, როცა ავტორი გარკვევს ძველად ადებ-მიცემობის არ-არსებობის მიზეზებს, შემდეგ ეკონომიურ კარ-ხაკტილობის დარღვევის შროტესს და საზოგადოებაში შრომის განაწილების მნიშვნელობას. მაშინ ნათელი იქნება, რამ რა გამოიწვია და როგორ გამოიწვია, როგორც ხედავთ, აქ არი სხვა-და-სხვა მოვლენა ერთმანეთთან დაკავშირებული, და რომ ერთის განვითარების

* მან დასწერა: L'évolution de la morale (ზნობის განვითარება), L'évolution du mariage et de la famille (ქორწინების და ოჯახის განვითარება), L'évolution de la propriété (საკუთრების განვითარება), L'évolution politique (პოლიტიკური განვითარება), La sociologie d'après l'ethnographie (ეტიმოლოგიური სოციოლოგია), L'évolution de l'esclavage (მონობის განვითარება) და სხვადასხვა სხ.

ზრცესი შეიგნოთ, ამისთვის საჭიროა მეორის ევალუაციის ზრცესიც გქონდეთ გამორვეული.

მაგრამ სამართლიანობა მოითხოვს ვთქვათ, რომ თვით ლეტურნოს არას დროს არ ქქინია სოციალდოგურ „კანონების“ აღმოჩენის „ზრცესი“ იგი ხშირათ ირწინათ იხსენიებს იმ შქრდებს, რომლებიც თავიანთ ხაწრებში სოციალდოგის „ურიცხე კანონებზე“—ღა ლაზარაკობენ. მისი აზრით, ჯერ სოციალდოგის მასალები იმდენი არაა მოგროვებული, რომ სოციალდოგურ კანონების აღმოჩენასე თქირი შესაძლებელი იყოს. და თუ თავის გამოველეეებში აქა-იქ ფაქტთა ზოგად ხასიათის განმარტებას იძლევა, ამას იგი თავის ზირად შესგდულებათ სოფლის და სრულიათაც მეცნიერულ ტეშმარტებათ არ მიანხია.

მიუხედავათ იმ ხაგლის, რომელიც ჩვენ ზემოთ მოვიხსენიეთ, ლეტურნოს მნიშვნელობა, როგორც მკითხველ საზოგადოებისთვის, ისე მეცნიერების განვითარებისთვის მეტათ დიდია. ვინ იცის, რამდენ კაცის გონებაში შეუტანია მას მეტი სინათლე და იდეური სიფხიზლე, ვინ იცის, რამდენი განუთავისუფლებია მას მეტათიზიკურათ მსჯელობისგან. მუდმივი, უცვლელი, ახსოვლიური ტეშმარტება არ არსებობს,—ცნება „ტეშმარტება“ შედარებითი ცნებაა; აი, რას ამტკიცებს იგი ეველას თავის გამოველეეებში. ის, რაც ჩვენ დღეს ვარგ რამეთ მიგვაჩნია, ერთ დროს ცრუდთ მიანხდათ, დღეგანდელი „ცრუდი“ გუშინ „კარგათ“ ითვლებოდა; არ არსებობს გზჩეება, ეველათერი მოძრაობს, ეველათერი იცვლება და ვითარდება,—აი, დედა-აზრი ეველას მის ხაწრებისა, რომელიც თუმცა არ-ახსალოა, მაგრამ მისიგ მისი ხაღბში ვრცელება დღესაც საჭირო და სასარგებლოა. და მეცნიერებას ლეტურნომ თეორიის მხრით, მარათაღია, დიდი ვერათერი შესძინა, მაგრამ მასალების მოგროვებით და სისტემატიკურათ დაწეობათ შესამწხვეი დახმარება და სამსახური გაუწია. მისი სიკვდილით მეცნიერებას უტეველათ ერთი ეხერგიული და ხეოფიერი მუშაკი მოაკლდა.

პარიული ქალი.

ნიკ. ვას. გოგოლი*)

(19 მარ. 1809—21 თებ. 1852 წ.).

გასულ ხუთშობათს რუსეთმა იდღესასწაულა 50 წლის შესრულება თავის გამჩენილ შქრდის გოგოლის გარდაცვალების შემდეგ. სწორეთ ერთის ვერის წინ სოფრანგეთმა და მასთან მოელმ კაცობრიობამ გადაიხდა ვ. ჭიუგის დაბადების ასი წლის იუბილე. ძალა-უნებურათ :ღარებ :ღამისი კრძმისის :მ არ მწრდს. ჭიუგთ იეო მეტძოლე შქრალი, იგი არამც-თუ აგვიწერდა დღევანდელ ცხოვრების დასაგრულ, გენკიცხულ, უბრალოთ დასჯილ ზირებს, ივევღდა მათდამი თანაგრძობას, არამედ მასთანვე გვიჩვენებდა უკეთეს მომავლის იდეალებს, გვიხატავდა :მ ზომავდისთვის მეტძოლ იდეალურ ტინებს; კიდევ მეტი: ჭიუგთ თავათ ზრატეიულ მოღვაწეობაში იბრძოდა მანებულ არსებულ წეს-წყობილების დასარღვევათ და აღმასხურის—სამართლიანის ურთიერთობის დასამყარებლათ.

გოგოლი ვი იეო მშვიდი, წყნარი შქრალი. როგორც დიდის ხიჭის ზატრანი, იგი სავსებით ხატავდა თავის დროის ცხოვრების სინამდვილეს. გოგოლს არ ქონდა საზოგადოებრივი იდეალები. როგორც მოქალაქე, იგი კანსერვატორი იეო, მას არ დაუნატავს ერთი იდეალური ზირი, რომელიც მიგვიზიდავდეს და მიგვიწვევდეს წინსვლისკენ. მხოლოთ თავისდა-უნებურათ, ანსტიქტიურათ შეიქნა გოგოლი სოციალურ შქრლათ: ხატავდა თანამედროვე საზოგადოების გასწწნილებას, გარუნსილობას და ამით აქეზებდა თანამემამულეთ უკეთეს მერმისისადმი.

ორმა თხზულებამ მოუხვეკა გოგოლს უკვდავი სახელი—კომედიამ „რევიზორი“ და პოემამ „მკვდარი სულები“. ზირველში აწე-

რილია მხელებების ცხოვრება. როგორია ეს ცხოვრება? მხელები ერთმანეთს ატეუილებენ, უქრთამოთ არათერს აკეთებენ, ცარგავენ ხაზინას, არავითარი წარმოდგენა არა აქვთ კანონზე და კანონებზე, ადამიანის ზირფხებს და მისდამი ზატევის-გამსჯე რანსაქმე ვი აბრათ, ეველგან უწესობა და უსამართლიანაა, დახმარებლობისგან თავის განსითავისუფლებლათ ერთი-ღა იარადი მიანხიათ—მოსეიდვას... ასეთები არან მმართველნი.

მცხოვრებლები? მასე ზასუხს იძლევა „მკვდარი სულები“. თავდა-ახსურობაში არან მხოლოთ ჩიჩავდისთანა გადავერები, ხაზდრიფვისთანა და საბაკევიანთანა თავა-შეგებული, უხნეო მცარცველები, სულელ მანიღვისთანა არათერის მეკეთებენი, ზლიუშინისთანა ეოველ აღმასხურ გრძობას მოკლებული მანიჩკები... გლენ-კატონა? მაგრამ მასე ლაზარაკი დირს? იგი არ არსებობს, ცხოვრებას მოკლებულია! გლენები „მკვდარი სულები“ არან!

გოგოლმა საცარის სინამდვილით დასატა ეს ზირები, გესლიანი ენით დასცინა მათ, სამარცხვინო ბოძხე მიაკრა, დავბო და მათთან ერთათ დავბო ის ცხოვრებაც, რომელმაც წარმოშობა ასეთი მანიჩკი არსებანი.

ვიმერებთ: გოგოლს გამორვეული არ ქონდა საზოგადოებრივი იდეალი, არ ქონდა წარმოდგენილი ის ხეოფი, რომელიც მოიტანა მისმა ხაწრებმა; მიუხედავათ ამისა, უხებლიეთ დაუფასებელი სამსახური გაუწია თავის სამშობლოს: იგი იეო დიდებული მსატვარი და მასთან წინამორბედი შესამატე წლების რეფორმების!

თანამედროვეთ კარგათ ესმდათ გოგოლის ხაწრების მნიშვნელობა. „რევიზორი“ ნება-დართულ იქნა წარმოსადგენათ მხოლოთ იმენატორ ნიკოლოზ I-ის განკარგულებით. „მკვდარ სულების“ დაბეჭდვის ნებართვა მხოლოთ გოგოლის მეგობრების გავლენის შემწყობით შეიქნა შესაძლებელი. გოგოლის კარდაცვალების შემდეგ კარგ ხანს აგრძალები იეო მასე ლაზარაკი შქრდობაში. მის თხზულებათა ვრებულის გამოცემა 1851 წ. დაწეეს, მაგრამ კარეშე მიხეზებისა გამე მხოლოთ 4—5 წლის შემდეგ დაამთავრეს...

სხვა-დასხვა ამბები.

მარტის ორს, შათათს ქართველ-კათოლიკეთა ღვთის მშობლის მიძინების ეკლესიაში გადახდილ იქნება დაბადების ასი წლის თავის წირვა და პანაშვიდი საქართველოს განსვენებულის ისტორიკოს-არქეოლოგის მარი ბროსეს სულის მოსახსენებლათ. წღრვა დაიწყება დილის თერთმეტ საათზე.

ჩვიდმეტ თებერვალს, ქვაშვეთის წმინდა გიორგის ეკლესიაში გადახდილ იქნა წირვა და პანაშვიდი განსვენებულის მგოსნის რ. ერისთავის სულის მოსახსენებლათ. ხალხი დიდძალი დაესწრო.

ქართულ დრამატიულ საზოგადოების გამგეობამ გადაწყვიტა, ქართულის სცენის არტისტის ვ. ა. აბაშიძის 25 წლის სასცენო მოღვაწეობა იდღესასწაულოს ამ წლის 10 მარტს. გამგეობა, აცხადებს რა ამას საყოველთაოთ, სთხოვს იმათ, ვისაც სურთ მონაწილეობა მიიღონ ამ დღესასწაულში, მიმართონ ხსენებულ გამგეობას და წინდაწინვე აღნაონ თავი ნთი სურვილი.

თავად-აზნაურთა ქარვასლო, დრამატიულ საზოგადოების კანტორა.

უფროსი სატებერნიო საფაბრიკო ინსპექტორი 15 თებერვლიდან შეუდგა საფაბრიკო საქმეების მოწყობას, რათა თფილისში შეზოღებულ იქნას საფაბრიკო ინსპექცია.

თფილისის პოლიცენისტერმა წარუდგინა გუბერნატორს პროექტი და შუამდგომლობა, რომ მოუმატონ პოლიციის მო-

*) უფრო ვრცელათ გოგოლის შესახებ იხილეთ გასული წლის „კვალის“ № 22.

ხელეთა რაცხვს და ამასთანავე დაწესდეს სათადარიგო პოლიციის მოხელეთა რაზმი. ამ პროექტით პოლიციის მეთვლიყვეობის უზრუნველყოფის ზედამხედველობის მომატებას და აგრეთვე დაბალ მოხელეებისას.

პოლიციის ცნობებით, თუილისში ამ ჟამათ 2118 მეფობეა.

ქალაქის სავაჭრო-საშეურნეო პოლიციის უფროსმა ზედამხედველმა შუამდგომლობა აღძრა ქალაქის თვით-მართველობის წინაშე, რომ დაწესდეს საქალაქო კანტორა გასაგზავნ ბიჭებისა სალდათის ბაზარში.

ტუ. არტისტიულ საზოგადოებამ დააწესა გადასახადი თითოეულ ბილეთზე, რომელიც მის თეატრში იყიდება, სახალხო სცენის სასარგებლოდ. „ნოვ. ობოზრ.“-ს სიტყვით, შარშან ამ გადასახადისა შემოსულა 458 მან. და 75 კ., რომელიც გადაეცა ლოთობის წინააღმდეგ საზოგადოებას.

მილანიდან სწერენ ვაზ. „ცნ. ფ.“-ს: „მეაბრეშუმეობის ნაწარმოებზე ამ ბოლო დროს ფასებმა შესამჩნევად აიწია: ჩვენებური გამხმარი პირველი ხარისხის პარკი იქ ამ ჟამათ ფასობს კილოგრამი (2 1/2 გირ.) 9,40 და 9 ფრ.ნკი; მეორე ხარისხის — 80,80 და 8,7 ფრანკად — ასე რამ ერთ ფუთ პირველ ხარისხის პარკს მოუწევს 60 მან. მეტი. ხოლო მეორეს — 56 მან. 30 კაზ. ჩვენ მეაბრეშუმეთა ამხანაგობების პარკი გაგზავნილია ლიონში 3,000 ფუთამდე და, როგორც გვატყობინებენ, უმეტესი ნაწილი კიდევ გაყიდულა“.

„ჩერნოვ. ვესნიკის“ სიტყვით, ქუთაისის საგუბერნიო ადმინისტრაციას სთხოვენ ნებას ონში რაჭის მემამულეთა კრების მოხდენისა; კრებამ უნდა მოილაპარაკოს სეტყვისთან ბრძოლის შესახებ.

ელისავეტოპოლის გუბერნატორმა გამოსცა საგაღმდებულო დადგენილება, ქ. ელისავეტოპოლის, შუშის, ნუხის, ყახახის, აქსტაფის, ძეგამის, ველახის და ლიაკის მცხოვრებლებისათვის.

- 1) სასტიკათ აკრძალულია ყოველნაირი ყრილობა ქუჩებზე, მოედნებზე, ქვაფენილებზე, ბალებში, ქარვასლებში, რკინის გზის სადგურებზე და სხ. საზოგადო წესრიგის და მშვიდობიანობის დასარღვევათ; აგრეთვე აკრძალულია იმავე ალაგებზე უცბათ შეჩერება და ყრილობა.
- 2) აკრძალულია, მემამოხეების მიერ წესრიგის დარღვევის დროს გარეშე ხალხის ყრილობა.
- 3) მემამოხენი და აგრეთვე გარეშე ხალხი ვალდებული არიან პოლიციის ბრძანებისათანავე დაიშალონ; თუ ბრძანებას არ დაემორჩილენ, მაშინ პოლიცია მიმართავს სამხედრო ჯარს.
- 4) ამ დადგენილების დამრღვევი მაცემიან პასუხის გებაში 423 სტ. ძალით.
- 5) ეს დადგენილება შედის აღსრულებაში დღიდანვე იმის გამოქვეყნებისა.

ამიერ-კავკასიის რკინის გზის მმართველობას უთხოვნია რკინის გზის სამმართველოსათვის გაეხსნას მას 1,500 მ., კრედიტი დაბა ყვირალოში რკინის გზის სასწავლებლის დასაარსებლათ.

როგორც ხმა იამის, ბაქოში მომავალი წლისნახევრიდან გამოვა ახალი გაზეთი „ბაქო“ ბ-ნ ლავროვის რედაქტორობით.

რამდენიმე პირს განუზრახავთ ააგონ დიდ-ფისიში (ქუთაისი). „სახალხო სახლი“, სადაც მოათავსებენ წიგნთ-საცავ-სამკითხველოს და თეატრს.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

პოლიციას უკვე შეუბყვრია ბოროტ მოქმედნი, რომელთაც პირველ თებერვალს თფილისის რკინის გზის სადგურზე გაცარცვეს სადგურის არტელჩიკი. ესენი ყოფილან სოფელ მარტვილის მცხოვრებნი გლეხები: ორი ცომაია და ორი ხაქომაია, ხოლო მეხუთეს ვინაობა, რომელიც იქმნა მოკლული თავდაცემის დროს, არა ჩანს.

ქიათურის იაფ-ფასიან ბიბლიოთეკა-სამკითხველოს გამგემ ამ დღეებში ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების გამგეობას მიმართა თხოვნით დახმარება გაუწიოს სამკითხველოს საქარო წიგნების მიწოდებით.

ვაზ. „ჩერ. ვ.“ სიტყვით, კავკასიის სამოსწავლო ოლქის მზრუნველმა გამოუცხადა ბათუმის ებრაელთა რწმუნებულს ჩერეციენს, რომ საერო განათლების სამინისტრომ ნება დართო ბათუმის საქალებო გიმნაზიაში ებრაელთა შვილების მიღების დროს არ იხელმძღვანელონ იმ კანონით, რომლის ძალით სასწავლებლებში ებრაელთა განსაზღვრული პროცენტი მიიღება. ამრიგათ ბათუმის საქალებო გიმნაზიაში მიიღებენ ბათუმში მცხოვრებ ყველა ებრაელთა შვილებს, ვინც კი მოისურვებს.

კორესპონდენციები

ს. სამარა* (შორანის მარა). ძლიერ მიხვდა ჩვენი საზოგადოება, რა სარგებლობა მოაქვს ამერიკულ ვაჭრე ნამუკს ვენახს. წელს აქ გაცხადებული მუშაობას; ძვირათ ხსნავ სახლში გლეხს, ის უსათუოთ ვენახშია და მიწას აბრუნებს. თითო ძირი ვაჭრი წელს აქ შუად კაპეიკა-ხსნევრათ იეიდება. ბევრთა, ძლიერ ბევრთა ვაჭრის მსურველი, მაგრამ რამდენათ უფრო მეტა უკანასკნელი, იმდენათ უფრო ცოტას ზირველი.

თუ გლეხები ამგვარ მუშაობაში არიან გართულნი, არც უსაქმობის მოტრფიალე ვაჭრებთან სძინავთ. გამჩნდენ სოციალური ჩარჩები, რომელთაც წინ-და-წინ შეიეიდეს დამენილი ვაჭრები და შუად კაპეიკის მავიერათ სამშაურათ და აბაზათ ეიდას თითო ძირს... არც აბაზს შეუშინდებიან სოფლებები, მარა ადარც შემოსსენებულ ჩარჩებს რჩებათ ვაჭრები: ისინი ძლიერ მალე ასადებენ თავის საქანელს...

დაად! ამგვარი მუშაობა ვაჭრებს განჩრული აქ, მუშაობას კიდევ ვარცა ამინდი ხელს უწყობს. მაგრამ, თუ მამები ვენახში მუშაობენ, არც შუადები რჩებიან მათ უკან, ისინი ხეხილებს და სხვა სასარგებლო ხეებს რვავენ ეზოში, რომ განაფხულსე აბრეშუმის ტყებს საჭმელი იქვე მზათ ქონდეთ, და ასე ეზოებს აღამაზ-სამშეუნიერებენ.

დ. უ.

ბათომი. მასწავლავს ბათომის საერთაერთო საზოგადოების წლიური კრება, რომელიც ჩვეულებრივთ მარტში ინიშნება. ამიტომ საჭიროა მივაქციო წვერთა ეურადლება ერთ მეტათ უხერხულ მოვლენას: ეს საზოგადოება, თუ არ ვცდები, სულ ექვსი თუ შუადი წელიწადია, რაც დაარსდა და მოქმედებს შეუდგა. მას დაარსებიდან დღევანდლამდე უაზს გამკეობის თავმჯდომარეთ ბ-ნი ნ. ი. შხელიანსკი, ვატი ნიჭიერი, ენა მჭვერი და განათლებული, მარა ჩვენი ბანკისთვის მეტათ გამოუდგვარი. საქმე იმაშია, რომ ბ. შხელიანსკის, როგორც ერთს დიდი ფერმის მოვაჭრეს, აქვს სავარტროები, ბათომს და რუსეთს რომ თავი დაავსებოთ, თფილის-

*) ამ სოფელში მიწათ-მოქმედების სამინისტროსაგან გაშენებული საჩქოლე.

ში და ბაქოშიც კი... ამიტომ ბ-ნ შხადახანის სრულიად დრ...
 ადარ რჩება, რომ ჩვენს ბანკში იმდენად...
 შხადახანის მთელ წელიწადს ბანკში თითქმის არ შედის, მხოლოდ
 ყველა სსოკადო კრებებზე თავისი „რისიანი“ მისხნებით მთელს
 სსოკადოებს „ხიბლავს“, და კრებებზე დიდი კამოთეილი რჩება კამ-
 გობის მოღვაწეობით... ხალხი ბანკის საქმეები კუს საბიჯით
 მიდის წინ.

წერს.

დ. ხონი. ჯერ კიდევ წინა ხონის სამკითხველს დღით-
 დღე ემატება მკითხველი სსოკადოება. ხონში მცხოვრებლებმა შე-
 იგნეს, თუ რა სსოკადო დაწესებულებას წარმოადგენს სამკითხვე-
 ლი!

ბიზნესით ახალ-გახსნილ სამკითხველს თითქმის უმეტესობა
 ძლიან გულ-ცივად უყურებდა, იშვიათად შეხედობდი იმისთანა კაცს,
 რომელიც მასზე ზრუნავდა და მას შემწეობას უჩენდა, გარდა ორი-
 დე ბირისა. დღეს კი წინანდელსავით არ არის. ვისკენაც სამკითხვე-
 ლს შემწეობისთვის ხელს გაუწვდი, უკვლეოა, ის შეძლების და-
 გარათ შემწეობას მოგაწვდის. დღეს ყველას სურს ხონის ყველას-
 თვის ხელ-მისაწვდენი სამკითხველ კეთილ ნიადაგზე დაეყენოს, რომ
 მან უხვად გამოიღოს ნაყოფი ჩვენზე ძიების სასარგებლოდ. ერთი
 სიტყვით, ხონის სამკითხველ მოულოდნელად კეთილ გზაზე და-
 ადგა და ვუსურვებ მარად ამ გზით მსვლელობას.

ამ უამთ ხონის სამკითხველადან საკმარის რიცხვს მაქვს თა-
 ვიანთ ბიზნესზე საკითხით სხვა-და-სხვა ქართული და რუსული წიგნა-
 კები, რომელთა რიცხვი ჯერ-ჯერობით არა აქვს სამკითხველს სა-
 კმარისა. შეძენილი, მაგრამ იმდენად ამ ნაკლებეკვანებას მალე შეა-
 სებენ სამკითხველს მზრუნველნი.

არ შემიძლია არ აღვნიშნო სამკითხველს ნაკლი. სამკითხვე-
 ლი მათავსებულაა შუა-გულ ბაზარში სვაჭრო დაქმების შუა, რის
 გამო მოგაჭრე და შეიდელოთა შორის სმა-ძალდა გამართული ბასი
 ძლიან ხელს უშლის მკითხველს...

ქანი მარამ ქუთათელადე სამი თუ ოთხი თვით უფასოდ ემს-
 ხურებოდა უფასო სამკითხველს, მით მან ბატონი ცა მთელ ხონის
 სსოკადოებს; ეხლა კი ეს ქალი სულ მცირე ფასში დათანხმდა სა-
 მკითხველს შემდეგშია ემსხუროს. ბიბლიოთეკის გამკე ძლიან
 უხვდებებს სამკითხველს მდამოა ხალხს. იმდენად, ქანი მარამ ქუ-
 თათელადე ისე მოექცევა მკითხველს, როგორც აქამდის ექცეოდა,
 რომ მით მკითხველი სსოკადოებს სამკითხველსკენ მიიზიდოს.

ილია ხახვაძე.

ს. დიდი-ჯიხაში. დიდი-ჯიხაში სსოკადოებამ დაიარსა
 კერძო ქსენონი, რომლის შენახვა მას წლიურად 3,705 მან. უჯდუ-
 ბა. ეს ფულები უნდა განაწილდეს 1,200 კომლზე. ქსენონში იქნე-
 ბიან მუდმივად ერთი ექიმი, ორი ფერმალი და ერთი ბუბია-ქალი.
 ქსენონი მათავსებულაა საკუთარ შენობის აგებამდე სსოფლო სამ-
 მართველს შენობაში, და ამ დღეებში დაიწიებს თავის მო-
 ქმედებას. ეს ბიზნესი მაკალითაა ქუთაისის გუბერნიაში და თუ
 კარგად გაუძღვებიან ამ ფრიად სიმბატორ დაწესებულებას დარწმუ-
 ნებული უნდა ვიყოთ, სხვა სსოკადოებებიც მიბადვენ ჯიხაშილებს
 და მამინ ჩვენში სსოფლო მედიცინა უფრო რაციონალურ გზას და-
 ადგება, თორემ დღეს დღეობით ამიერ კავკასიაში, როგორც თვით
 მთავრობის ახგარიშიდან ჩანს, ის ვერ არის მკვიდრ ნიადაგზე დაე-
 ნებული. დიდი-ჯიხაში ქსენონის დაარსებაში დიდი დეაწლი და
 შრომა მიუძღვით ექიმს ექვთიმე ვაშაკიძეს და ადგილობრივ სოფლის
 მასწავლებლებს.

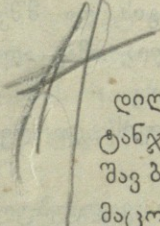
აქც დიდ უფულობასა და გაჭირვებაშია ხალხი, რადგან კასულ
 წელს სიმინდის და ღვინის მოსავალი მეტად მცირე იყო. ახლა მა-
 ნანსავით შეეყურებენ აბრეშუმობის დროს, იქნება იმან გვიშველოს
 რამე. მართლაც აქ აბრეშუმის მოყვანამ თავისი ადგილი დაი-

ჭირა და შემოსავალსაც კარგს იძლევა, თუ აწი არ დაეცა. ვერ ხა-
 ხავ ისეთ ეზოს, რომ თუთის ხეებით არ იყოს მოქმედებული. იცინა
 აქ ბაზრობა ოთხშაბათობით, გამაქვა თავიანთი სსოკადოების
 დის დედაკაცებს, რომლებსაც ბირი ახვეული აქვთ. სსოკადოების
 შორის თვალ-საჩინო ადგილი უჭირავს შინაურ ფრინველებს, ყველს
 და კვერცხს, ეს უკანასკნელი კარგ ფასში სდდება: ამ ერთი თვის
 წინეთ სამი იუადებოდა შურათ, ახლა კი თითო კაბიკათ ფასისა;
 აგრეთვე მაქვთ შალეები, ბამბა, ხილეულთა და გარეშე სოფლები-
 დან მოყვით სხვილი ოთხეუნი საქმელი. შეიდეგლები მეტ ნაწი-
 ლით კულაშელი ებრელები არიან, ამთვე მაქვთ თან გასაყიდათ
 ფართლებობა და სსოკადოებისა. ამ დღეს, თუ დარმა ხელი შე-
 უწეო, ორ ათასზე მეტი ხალხი იერის თავს და ჩვენს სოფელი ქა-
 ლაქს მოგაკანებს თავის ხმურობით და ფიცა-ფუციით. არ ტოვებენ
 უყურადღებოთ ამ დღეს ტარიელ მკლავაძენიც და შეიქნება თუ არა
 შუადღე, მოვევბან სმას. სამიკიტნობები, რომელთა რიცხვი აქ ოცა-
 მდე აღის, ხალხით ივსება და იწეება გაუთავებელი „არალ-თარალ და
 მრავალ-ყამირი“, რასაც მოვევბა ჩხუბი და ლანდფა-გინება.

ამას წინეთ დაბინდებისას, ერთი შექვიებული მკლავაძეთაგანი
 გამოუდგა ახალ გზად სოფლის ქალს შეურაცხოვის მისხეებლათ,
 მარა სსოკადო მხეურბლმა მართოდ გულ შემსარავი ყვირილი და
 შეშინებული რანდიც იძულებული შეიქნა თავი დაენებებია. ამ
 ამბავს არავითარი მითქმა-მოთქმა არ გამოუწვევია ისე მიაფუხუნეს.
 აღბათ ასეთი შემთხვევები აქ არა იშვიათია.

ორიოდე სიტყვა აქაურ სამკითხველსკე. *) ბევრ ადგილას
 მინახავს სოფლის სამკითხველობები, მარა ამისთანა უბატონო სამ-
 კითხველს, როგორც დიდ-ჯიხაშია არ შეხვედრებოდა. მხოლოდ
 წარწერა გამტნებთ, რომ აქ სამკითხველს, თორემ ისე უბრადე
 ყავასანა გებტნებათ. თვალის მოსატყუებლათ ორიოდე ძველი ნომ-
 რები ცაზ. „ახალ. მიმხ.“ აწევის მაგიდაზე, სხვა ქართული გამო-
 ტეგებია არ ჩანან, როცა ვკითხე გამკეს ამის მიხეზი, მითხრა:
 „მარშან წ. კ. გ. სსოკადოების გამკებას ვკიგზახნიდა უურხალ-
 გასეთებს თავის ხარჯით, წელს კი აღარ გამოგვიგზავნა, არ ვიცი
 რატომა“. სამკითხველი წიგნების რიცხვი ასს არ აღემატება და
 ამას უძახიან აქ ბიბლიოთეკა-სამკითხველს. საჭიროა, ადგი-
 ლობრივმა ინტელიგენციამ მეტი უურადლება მაქციოს ბიბლიოთეკას,
 იზრუნოს მის გაუმჯობესებაზე და მკითხველთა რიცხვის გამრავლე-
 ბაზე. ამისთვის საჭიროა შეახვიონ მასწავლებლებმა ბავშვები გაგე-
 თილების გარდა სხვა წიგნების კითხვასაც, იზრუნონ სკვირად
 შეკლის დაწესებისთვის, და ბიბლიოთეკაც წარმატების გზას დადგება.
 რენეგატი.

დილის ნიამს.

დილის ნიამო, იქროლე,
 ტანჯულ გულს მომესალბუნე,
 შავ ბედისაგან დევნილი
 მაკოცხლე გამომამბრუნე!

იქროლე, დილის ნიამო,
 გულს მომხვილი წმინდა, ანკარა,
 ბედისგან დევნილს სიამე
 ეგებ შენ მარგო პატარა.

*) შეიძლება მკითხველმა შეაზღორობა შემომწამოს, ითქროს, რომ
 რადგან ხშირად სოფლიდან მოწერილ კორესპონდენტები ისე არასე მოი-
 წერებოან, თუ ბიბლიოთეკაც არ ახსენეს და ამ სტრიქონების დამწერიც წეს
 ასრულებსო, მარა, ჩემი აზრით, ასეთი საყვედური უსაფუძვლოა, ვინაი-
 დან სამკითხველო სოფელში ერთად ერთ გულწრფელ დაწესებულებათ ჩაი-
 თვლება და, თუ გსურთ შეიტყუოთ რომელიმე სოფლის გონებრივი მსვლე-
 ლობა, დაუკვირდით ამ სოფელში არსებულ ბიბლიოთეკას და ის მოგცემთ
 ამის პასუხს, თუ შეიძლება ასე ითქვას ბიბლიოთეკა თერმომეტრია: თუ ის
 შესაფერისათ არის მოწყობილი, იქ ხალხიც გამოღვიძებულია.

ავტორი

იქროლე დილის ნიავო,
ამოდი მზეო დილისა,
ქირიმე შენი ჩურჩულის
და განთიადის სხივისა!

ღარია ხუნდაქ.

სამეზხარო შედეგი

(ისტორიული რომანი 1841 წლის გურაის ცხოვრებიდან)

გ. ნინოშვილისა.

(გაგრძელება. — იხ. № 8).

გავიდა ათი-თორმეტი წელი გოგის, ანუ გიორგის, შკოლაში გაგზავნის შემდეგ. თავადი №№ და მისი მეუღლე ამ დროს განმავლობაში ძლიერ მოხუცდნენ. იმათი ქალი, გულო, (პატარაობის სახელი „გულო“ შემდეგაც აღარ მოაშორეს ამ ქალს, თუმცა კი მას ნათლის სახელი სხვა ერქვა) ამ დროს განმავლობაში გასათხოვარი თექვსმეტ ჩვილშვილს წლის შეიქნა. მაგრამ გიორგი ჯერ კიდევ არ ჩნდა. თავადი №№ მხოლოდ ხანდახან ღებულობდა მისგან წერილს, რომლიდანაც ჩნდა, რომ გიორგი რუსეთში იყო და უნივერსიტეტში სახელმწიფო ხარჯით სწავლობდა. „თუმცა ძლიერ მესურვება თქვენი ნახვა, მაგრამ რა ვქნა? სანამ სწავლას არ დავასრულებ უნივერსიტეტში, მანამ არ შემიძლია წამოვიდე გურიაში. ნუ გეწყინებთ, ჩემო ძვირფასო მშობლებო. თქვენი შვილი გიორგი“. ესწრა ყოველ წერილის ბოლოში. ბოლოს და ბოლოს თავადი №№-ს და მის მეუღლეს იმდენზე გაუტყუეს ამ სიტყვებმა გულო, რომ გადაწყვიტეს: „გიორგიმ მიგვატოვა, აღარ უნდა ჩვენთან ცხოვრება“-ო.

— ჩვენ გულოს ერთი ვინმე კაი თავადიშვილი შეერთოთ ქმარათ და ჩავაბაროთ ოჯახი, თვარა ჩვენ ძან მოხუცდით და გიორგიმ ქე გვიღალატა, აღარ მოვიდა ჩვენთან, აღარ იკადრა ჩვენი შვილობა!

გულ-მტკივნულათ უთხრა ორ სამხელ თავადმა №№ თავის მეუღლეს.

— ნუ დაუყრი ღოჯს მარგალიტსო, რომ იტყვიან, მართალი ყოფილა. გოგოს შვილი გავათავ დეთ და იმის სამაგიეროთ აგი გვიქნა, სიბერის დღეს თვალთაც აღარ გენახა.

უბასუხა ქმარს, გიორგის მოუსვლელობით საშინლათ გულდამწვარმა ქალბატონმა №-მა და ბოლოს დაატანა: — ერთ — ორ წელს კიდე ეუყუროთ, იქნება ქე გავიხსენოს გიორგიმ და თუ აღარ გავახსენდებთ, ოცმა კი მიიხრა, შენი ქალიშვილის გულისთვის კვტებინ ყმაწვილი თავადშვილებიო, გამოვარჩევ იმათში რომელიმეს და შევრთავ ჩემს გულოს. აგია, რომ სტავლილი კაცი მინდოდა სიძეთ და ვფიქრობდი გიორგი გამომირჩევს მეთქი. ან კი და, ჯერ რა ეჩქარება გულოს, წელი არ დასრულებია და გული!

თავადი №№ თაობიდანვე დაჩვეული იყო თავისი ცოლის რჩევაზე დათანხმებას და ამ შემთხვევაშიაც დაეთანხმა მას, თუმცა კი გიორგის მოსვლას აღარ მოელოდა.

თავადი №№-ის მეზობლებს ხომ კარგი ხნიდგან დაიწყებულნი ყავდათ. იმათ მხოლოდ გიორგის თფილისში წასვლის შემდეგ ბევრი იქორიკანავეს: „გიორგი თურმე ვინცა რუსს მიყიდა თავის ბატონმა, ძან ფულები ეიღო თურმე, და სხვა, მაგრამ ერთ-ორ თვეში დაუძველდათ ეს ამბავი და შეცვალეს სხვა ამისგვარ საქორიკანაო საგანზე. ეს კი, რომ თავის ქორიკანაობას ამხვერპლეს საწყალი ვარსკვლავისა, რომელმაც, რა გაიგონა: „გიორგი სრულიათაც შკოლაში არ გაუგზავნია თავის ბატონს, ფულზე მიყიდა რუსსო, სევდით ჯერე ქუიდან შეიშალა და შემდეგ სულ გამოეთხოვა ამ სიცოცხლის მქამელ სოფელს.“

ერთ დღეს გულო დილიდან მოწყებულნი სამსრობის დრომდე დატრიალებდა თავზე თივის დედს, რომელიც გულის წუხილით ავით შექნილიყო. სამსრობის შემდეგ მისი მისი მიეცა. გულომ იხელთა დრო, გამოიტანა ბატონის მიხედვით საყვარელი წიგნი „ვეფხვის ტყაოსანი“, დაჯდა და ტკბილი ხმით, თითქო მღერისო, დაიწყო კითხვა იმ ადგილიდან, სადაც იწყება ამ სიტყვებით: „აწ საყვარელსა მიუწერ გულ ამოსკენილი, მტირალი...“. კარგა ხანს შეუსვენებლათ კითხულობდა. დღე მიილია და ბინდის მოახლოვებამ შემოდგომის მოწყენილ ბუნებას კიდევ უფრო მოწყენილი ფერი დასდო. გულო დაეთხოვა კითხვას და გაუშტერა თვალი გადაყვირებულ არე-მარეს, რომლის მოწყენილმა შეხედულებამ გულოს გული და სული ამ დროს მართო სრულიათ საოცნებოთ. გულო ფიქრებით ერთ ხანს „ვეფხვის ტყაოსანში“ გამოხატულ სცენებში დაფრინავდა; მას ახლა თითქო თვალწინ უდგენ: მიჯნურის დაკარგვის გამო მტირალი ნესტან დარეჯანი, თავგანწირული ტარიელ და სხვა „ვეფხვის ტყაოსანში“ გამოხატული გმირები. ამ ოცნებობიდან გულო გადავიდა თავის მკვლარ ძმებზე, რომლებიც მას ძლიერ უყვარდა. „გულშინდამ მომესიზმრა, ერთმანე როგორ მოვიდა და გვეხვევოდა ყველას ყელზე, — ლაპარაკობდა გულო თავის ფიქრებში — დედას უთხარი ეს სიზმარი და იმან მიპასუხა: შვილო, შენი ძმების სულელები გინახავსო. სულელები! ნეტა ვაცოდე, სად წვევიდენ მერე! ნეტავ ერთი კიდევ მაჩვენა ჩემი ძმების სულელები! გულოს აქ რაღაც ისეთი უნებური მძლავრი სევდა მოაწვა გულზე, რომ კინაღამ ტირილი არ მორთო; მაგრამ ამ დროს გაახსენდა ერთ დროს მის მასწავლებლათ მყოფი გიორგი; ის აქამდეც ხშირათ მისცემია მის გამო ოცნებას და ულაპარაკია თავის ფიქრებში: „ჩვენი გოჯი აღარ მოვიდა! უფ, რა ლაპაზი იყო! ნეტავ ახლა მაჩვენა, რა ნაირია! ექვიარ არის, რუსეთში ყოფნა სულ გამოცვლიდა და გაარუსებდა! გულოს ენახა მოხუცი, სამსახურში ჩამქვარტლიანებულ-ჩამტვერიანებული რუსები, მოპარსული, უსიამოვნო პირი-სახით. ამიტომ ფიქრობდა, რუსეთში ნასწავლი კაცებიც უეჭველათ ეგეთი იქნებიანო, და ამიტომ ენანებოდა გიორგის გარუსება. „მამამ ძალიანი ცუდი ქნა, რომ გიორგი რუსეთში გაგზავნა! ის რომ ჩვენ ქვეყანაში გაზდილიყო, ნახავდით, რაც იქნებოდა!“ დიახ, გულო ხშირათ მიცემია ეგეთ ფიქრებს გიორგიზე, მაგრამ ახლა სულ სხვაგვარი ფიქრი მოუვიდა მას: მართლა, რა ამბავია, რომ გოჯი არ დაბრუნდა! მარა, უეჭველათ ვინმე ყმაწვილი ქალი შეიყვარებდა და იმან დაავიწყა ჩვენი თავი! ვითომ რუსეთში არ იქნებიან ლამაზი ქალები თუ? იქაც ადამიანებია. დიახ, შეიძლება გოჯიმ კიდევაც დაიწერა ჯვარი თავის საყვარელზე! ის ხომ თავის დღეში აღარ გამოუშვებს მას ჩვენ ქვეყანაში! უფ, რა ვა ეყვარებათ ერთმანეთი!“ სიყვარულის ხსენებაზე გულოს კიდევ „ვეფხვის ტყაოსანის“ გმირებზე გაახსენდა და დაიწყო ოცნებობა, თუ როგორ მოეხვევოდნენ ერთმანეთს ნესტან დარეჯანი და ტარიელა, როცა ეს შეყვარებულები დიდი ხნის განშორების შემდეგ ქაჯეთს ერთმანეთს შეხვდნენ. ამ ოცნებამ ისე წააღო გულო, რომ ის იყო ძილს მიეცემოდა, თუ რომ ამ დროს ქასკრის ქრიალს არ გამოეფხიზლებინა. ამ ქრიალზე გულომ უცებ გაიხედა ქასკრისკენ და დაინახა, რომ ვიღაც ცხენოსანი, „რუსულ ტანისამოსიანი“ კაცი ჩავიდა ეზოში. „ვაიმე, რუსი!“ წამოიძახა გულომ და დააპირა სახლში შევრბენა, მაგრამ ამ დროს მან დაინახა, რომ უცნობის პირის სახე სრულიათ არა გავდა რუსისას. „ჩვენებური უნდა იყოს, რომ დავემალო, დამძახავს!“ გაივლო ქალმა გულში და გაჩერდა ბალკონზე. ამასობაში უცნობმა მიაღწია კიდევ სახლთან, ჩამოხტა ცხენიდან, გადაცა ის ბიჭს, რომელიც მას მოყვა ცხენითვე, დაუკითხავათ ავიდა სახლზე და კითხა გულოს:

— შენ გულო უნდა იყო?

ამ გვარმა კითხვამ უცნობის კაცისა ისე შეაქროთ გულო, რომ მან სრულიათაც პასუხი ვერ მოახერხა.

— ვერ მიცანი? მე შენი ძა ვარ, გიორგი.

ამ სიტყვებისაგან გულო მიხვდა, რომ მის წინ იღვა გოგი, ის გოგი, რომლის ნახვას ისე გულ მხურვალეთ ნატრობდნ ისა და მისი მშობლები. ქალმა სიხარულისაგან კი მოზრდილი შეკივლა და გაექანა გიორგისკენ, მაგრამ, რადგანაც დედისაგან გაეგონა: „გოგი უკანონო შეილია“-ო, ვეღარ გაბედა მოხვევნა. გიორგიმ შენიშნა გულოს სიმორცხვე, გადაეხვია თვითონ, გადაკოცნა და უთხრა:

— ა, გულო, რაოდენა გაზრდილხარ! დედ-მამა ცოცხალია?

— ცოცხალია. სულ შენ გნატრულობდნ, რა გაუხარდებიან ახლა შენი მოსვლა!

უპასუხა გულომ და სიხარულით აღტაცებაში მოსულმა შეუძღვა გიორგის სახლში. თავადი №№ ამ დროს წამოწოლილი იყო. გიორგი რომ დაინახა, უცხო კაცი ეგონა და მოკრძალებით წამოუდგა და ბოდრაში მოიხადა.

— უკაცრავათ, ცოტა შეუძლოთ ვარ და ვიწვევი. აგერ ჩემი მეუღლეც ავით არის.

— ვისთან იხთი, მამა, ბოდრის, ვერ მიცანი შენი გიორგი?

— გიორგი!

წამოიძახა თავადმა №№-მა და სიხარულისაგან კინაღამ თავბრუ არ დაესხა.

— შეილო, წვერიც ამოგვლია, დაკაცებულხარ! რაღას გიცნობდი.

ამ სიტყვებით მოეხვია თავადი №№-ი გიორგის ყელზე. ამ ლაპარაკზე გამოიღვიძა ქალბატონმა №№-მა და, რა დაინახა, გიორგი მოსულაო, სიხარულით კინაღამ გული არ წაუვიდა. თუმცაღა ავთამყოფობისაგან ძლიერ დასუსტებული იყო, მაგრამ მაინც წამოაღდა ლოგინიდან და მოეხვია გიორგის.

— შეილო, გიორგი, გული კი მითქმიდა მოხვიდოდი, არ დაგვივიწყებდი.

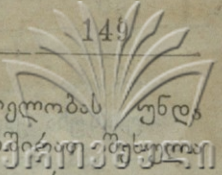
ყოველივე ამის შემდეგ, მგონია, აღარავის გაუკვირდება, რომ გიორგიმ თავისი რუსეთიდან ჩამოსვლის მეორე დღესვე დაეკითხა თავად №№-ს და მის მეუღლეს, თითქო ნამდვილი შეილი იყო მათი: — რას მეტყვი, მშობლებო, სასახურში შევიდე, თუ სახლში დავრჩე, და რა მოისმინა მათი რჩევა — სასახურში მყოფი ყმა და მამულს ვეღარ მოუვლი, ჩვენთან იცხოვრე, დარჩა თავადი №№-ის სახლში და თავის თავი თავადი №№-ის და მისი მეუღლის ნამდვილი შეილი ეგონა. მეტადრე ამის შესახებ გიორგის უეჭვოთ ხდიდა ის ყალბი მეტრიკული მოწმობა, რომელიც თავადმა №№-მა მოუპოვა მას შკოლაში გაგზავნის დროს, და აგრეთვე ისიც, რომ თავისი შექმნა — შობის ისტორია არავისგან არ გაეგონა. მართალია, გიორგის ახსოვდა, რომ ვარსკვლავისა ნაზის, დედობრივის სიყვარულით ეპყრობოდა მას, და «შეილო»-ს ეძახდა, აგრეთვე ახსოვდა, რომ ვარსკვლავისამ მისი თფილისში წასვლის დროს ბევრი იტერა: «შეილო, მიდიხარო». მაგრამ ფიქრობდა: ვარსკვლავისა ძიძა იყო ჩემი, და რა გასაკვირვალა, რომ ძიძას ეუყვარდი და ჩემი მოშორება ეზარებოდაო. რაც შეეხება თავად №№-ს და მის მეუღლეს, ისინი ძლიერ ფრთხილათ იყვნენ და მეცადინეობდნ, გიორგის არ გაეგო, რომ ისინი ნამდვილი მშობლები არ არიან. ყველა თავის გოგო-ბიჭებზე დარიგება ქონდათ მიცემული: თუ ვინმემ გკითხოთ გიორგის ვინაობა, კახელი თავადი შეილია, ჩვენი ბატონის ნათესავითქვა, უთხარით და გიორგის არ გააგებინოთ, რომ ის ჩვენი შეილი არ არისო.

აი, ბ. მკითხველო, რამდენიმე ცნობები ჩვენს რომანის გმირის, გიორგის, ვინაობაზე. გიორგის არსებობა მის სამშობლო გურიაში დღეს თითქმის სრულიათ დავიწყებულია. გიორგიმ გიორგოთ რუსეთში კიდევ მოიპოვებთან ისეთი პიტიურობით, რომ ბიკ ტკბილი მეგობრული გრძობით გაიხსენებენ გიორგის. ის პირებია, რომლებიც ვიდრე 1840 წლის ზაფხულამდე მთელი ოთხი წლის განმავლობაში სწავლობდნ გიორგისთან ერთათ პეტერბურგის უნივერსიტეტში ბუნების მეცნიერების ფაკულტეტზე. თუმცა-ღა კარგა დიდი ხანი გასულა მას შემდეგ, რაც გიორგი იმათ გამოეთხოვა და გამოემგზავრა კავკასიაში, თუმცა-ღა მას შემდეგ ამათ ცხოვრებაში ბევრი რამ ცვლილება მოხდა, ბევრმა ცივმა და ცხელმა ქარმა დაჰბერა იმათ გულს, იმ დროს ჯერ კიდევ გამოუცდელი, ყმაწვილური, ათასგვარი იმედებით სავსე გული დღეს მოხუცებამ და მწარე გამოცდილებამ გააგრილა და უიმედობით აღავსო, მაგრამ მაინც ეს მოხუცი რუსები, რა ერთმანეთს შეხვდებიან და თავის სტუდენტობას მოიგონებენ, მაშინვე გაიხსენებენ ერთ დროს იმათ საიმედო ამხანაგათ და მეგობრათ მყოფს, ნიჭით სავსე გიორგის, რომლის შესახებ აგერ ორმოც-და-ათი წელია, აღარა გაუგონიათ, ცოცხალია თუ მკვდარი.

V.

იმ ღამეს, როცა ბესია და მისი ამხანაგები რჩევის საკითხავათ იყვნენ მასთან, გიორგი დიდხანს იწვა ლოგინში ისე, რომ ძილი არ მოკიდებია. „აბა რა ბავშური განზრახვა მოსვლიათ! აჯანყება ხუმრობა გონიათ იმათ, — ფიქრობდა ის, — დალუბავს ჩვენს გამოუცდელს ხალხს ეგ უგუნური განზრახვა! აბა ახლა ესაჭიროება მას კაცი, ახლა ესაჭიროება მას რჩევა — გაპირება. არა, არ შემიძლია ამას შორიდან გულ-გრილათ ვუყურო, მე ვურჩევ ხალხს, რომ ეგეთი უგუნური და დამლუბველი განზრახვა უარყონ და, თუ ეგ ვერ მოახერხებ, იმ შემთხვევაში ყოველ ღონისძიებას ვიხმარ, რომ ჯანყის მიზანი შესცვალონ, ესე იგი ჩვენმა ხალხმა რუსებს კი არ გაუწიონ წინააღმდეგობა, არამედ — მონობას, ანუ ბატონ-ყმობას. დიან, გლენ-კაცობის განთავისუფლება, მისი მდგომარეობის გაუმჯობესობა უნდა ქონდეს მიზნათ აჯანყებას და არა რუსების განდევნა. ენიციობაა საჭირო შეიქნეს, მე უნდა მოვშორდე ჩემ მშობლებს და გავიდე ხალხში. მაგრამ ეგეც არ არის ნამდვილი საქმე! ვინ უნდა დავუტოვო იმედათ ჩემს მოხუც მშობლებს და ჩემს დას? ჩემს დას ისე ვუყვარვარ, რომ უეჭველათ ქკუიდან შეიშლება, მე რომ რამე ცუდი შემემთხვას. არა, მართლა რას ნიშნავს ეგ უზომო სიყვარული ჩემი დის მხრით? როცა მიმხერს, იფიქრებ თვალეში ცეცხლი აენტოვო! ცუდ რამეს ხომ არ მოასწავებს სიყვარული? ვინ იცის, ყმაწვილი ადვილათ ჩავარდება შეცდომაში! მაგრამ, ეჰ, რაგვარი ახირებული აზრები მომდის! სულ ის ივანე იყო, თუ ვილაც ბოროტი, იმისმა ცბიერმა ღიმილიანმა ლაპარაკმა აღმიძრა ეგ ახირებული აზრები. სახეზე ეტყობოდა, ივანე არ უნდა იყოს პატიოსანი კაცი. თამარამ სთქვა ბევრი აღამიანის სისხლი უძვეს კისერშიო. ახლა კი ხალხის მეთაურობას აპირებს, ეტყობა. ღმერთმა დეიფაროს! მე ივანეს სახეზე შევატყე, რომ ის ადვილათ ჩადგება ხალხის დალატში... აღიონმა მოატანა. მამლცმა მოუხშირეს ყვილის. ბურუსათ აღლანდული ფიქრებისაგან მოქანცულს და თავ ატკენილს გიორგის, უკანასკნელ ჩაეძინა. მაგრამ აქაც ვერ იყო მაინცა და მაინც მოსვენებით: ის ფიქრები, რომელიც სიფხიზლის დროს მთელ ღამეს არ ასვენებდნ გიორგის, ძილის დროს მის გახურებულ ტვინში ათასგვარ კარიკატულ სურათათ გადამახინჯდნ და მოეხვიენ სიზმრათ.

ვათენებისას გულომ ჩვეულებრივათ ადრე გაიღვიძა, დაიბანა ხელპირი და ლაიწყო სეირნობა თავის სახლის წინ, ბა-

ლკონზე. ხანდახან ის შეჩერდებოდა იმ ოთახის წინ, რომელიც გიორგი იწვა და დაუწყებდა კარებ მხერას. კარგა ხანს დადიოდა გულო ბალკონზე, მაგრამ შემდეგ, რა მისის მზემ მიუცხუნა ბალკონს, ის შებრუნდა სახლში, სადაც ის იყო, დგებოდნ ლოგინიდან იმისი მშობლები, რომლებს ძილის შემდეგ უფრო ემჩნეოდათ მოხუცებულობა, თვალები შესაზარათ ქონდათ ამოსველებულნი, პირისახე სისხლისაგან დაწრეტილი და სხვა; ხველა ხომ დილ-დილობით აღარ ასვენებდა ამ პატივცემულ მოხუცებულ კოლ-ქმარს თავადებს. «პირის ფარეშმა» (გოგომ) მოკრძალებით მოართვა თავის ბოხუცბატონებს წყალი, დააბანინა ხელ-პირი და შემდეგ კითხა:

— ბატონო! ჯერე გვიბრძანებ ჩაის მორთმევას?

— გიორგი ხომ ადგა?

კითხა თავის ასულს თავადმა №№-მა.

— არა, მისი ოთახის კარები ჯერ კიდევ დახურულია.

უპასუხა გულომ, რომელიც ამ დროს სტოლთან იჯდა და ფურცლავდა „ვეფხვის ტყაოსანს“.

— ვაჟო! სხომის არ დავართია აგი, აჯათ არ იყოს?

თქვა გულოს დედამ, რომელიმაც, ის იყო, დაასრულა ლოცვა ღვთის მშობლის ხატის წინაშე, რომელიც ოაუადი №№-ის სახლში ეკიდა კედელზე აგერ ექვსი წელი იყო.

— გულო, შედი, შეიტყვე, — უთხრა თავადმა №№-მა თავის ასულს და შემდეგ უბრძანა გოგოს:

— გიორგის ადგომამდე ჩაი არ შამოიტანო.

გიორგის ოთახი იყო ზალიდან მარჯვნივ, ასე რომ წინა კარები და ერთი ფანჯარა ამ ოთახისაგამოდოდნ ბალკონში, მესამე ფანჯარა კი გაყურებდა ვენახიანი ხეებით და ხეხილებით მორგულს ვაკე მიდამოს, რომლის გვერდზე მიმდინარეობდა გვარნიანი მოზრდილი რუ. ეს მესამე ფანჯარა თითონ გიორგიმ გამოაჭრეინა რუსეთიდან დაბრუნების შემდეგ, რადგანც ოთახში ბნელოდა და წერა-კითხვა შეუძლებელი იყო. გულო მივიდა ოთახის კარებთან, რომლებსაც გიორგი არას დროს არა კეტდა, ცოტა ხანს გაჩერდა, შემდეგ ნელა გააღო და შევიდა შიგ ოთახში და კარები ხელახლათ დახურა. გიორგის ჯიბის საათის ტაკა-ტუკი და მძინარე გიორგის ნელი სულის-თქმა აღვიძებდნ ოთახის ყუჩს ჭაღრს. გენაცვალე, ძინავს და პირზე სიწითლე აჩნევია! — დაილაპარაკა გულომ თავის გულში, რა დაინახა მძინარე გიორგი, — ეტყობა ტკბილ სიზმრებშია, საყვარელს ჰკოცნის. ნეტა ვინ არის ის ბედნიერი? ცოტახანს გულო ფეხზე იყო გაჩერებული და ისე დაყურებდა მძინარე გიორგის, რომელსაც საზაფხულო, თხელი საბანი ცოტათი გადასძრობოდა და პოვლივით თეთრი მკერდი შიშვლათა ჰქონდა, შემდეგ ქალი წყნარათ ჩამოჯდა გიორგის კრავატის კიდზე, დაიხარა და სამჯერ თუნის თანთან აკოცა გიორგის მკერდზე. გიორგი ამ კოცნაზე ცოტათი შეინძრა, მაგრამ კი ვერ გაიღვიძა. გულო იჯდა და ისევ, ისევ დაყურებდა მას. კაშკაში სინათლე, რომელიც შემოდინოდა თეთრი ფარდებით დახურვილ ფანჯრებში, საკმაოთ ანათებდა გიორგის პატარა ოთახს, რომელიც ისე იყო წიგნებით ვავსებული, რომ ბიბლიოთეკა გეგონებოდათ; ღმერთო, კიდევ ვერ გაიღვიძა! წამოილაპარაკა წყნარათ გულომ, ხელახლავ დაირახა და აკოცა გიორგის შიშველა ყელზე. მძინარე გიორგიმ მაშინაღურათ აიღო. მარჯვენა ხელი და მოისო ყელზე, სწორეთ იმ ადგილას, სადაც გულომ აკოცა, და შემდეგ მოინდომა ხელის იმავე ადგილას დადება, სადაც უწინ ედო, მაგრამ მძინარეს შეცდომა მოუვიდა და მის მაგიერათ ხელი გადმოკიდა ლოგინიდან ძიხს. „ვიიმე!“ წამოიძახა გულომ ნახევარი ხმით, აიღო წყნარათ გიორგის ხელი და დაიკავახელში. ამ დროს გულოს იე უცემდა გული, ისე აჩრქოლებდა სხეულში, სახე ისე გაპოთრებული ქონდა, ისე ეშინოდა, რომ

შეგებდა, იტყოდი: ეს ქალი აღმანის მკვლევლობას უნდა ჩაიღოდესო. მართალია, გულო იმ დღემდეც ხშირად უხელო დილით გიორგის ოთახში, მაგრამ იმ დღემდეც გიორგისთვის გაღვიძებული დახვედბოდა მას, ან გულოს შესვლისთანავე გაიღვიძებდა; იმ დღეს კი, თითქო განკებ, მის გამოსაცდელათ მისცემოდა ღრუ ძილს. იმისი ხშირი, ხუჭუჭი, შავი თმა ეყარა თეთრ-პირიან ბალიშზე; იმისი ლამაზი, სწორი სახე ძილის დროს კიდევ უფრო ვალამაზებულ-გასხივიანებულ იყო. ხან და ხან თითქო რაღაცას თქმა უნდაო, ის აცმაცუნებდა თავის თხელს ტუჩებს. „მაშინ კი ჩვენ შააც ვშველება გლვებს. ჩემი აზრი ეს არის“. გარკვევით წამოიძახა მძინარე გიორგიმ უკანასკნელ. «შენ გენაცვალე, წააბოდვა!» სთქვა გულომ და მესამხელ აკოცა მძინარე გიორგის, მაგრამ ამ უკანასკნელზე კი იმისი ტუჩები ამოიჩინა ამ უკანასკნელმა კოცნამ გააღვიძა გიორგი.

— რას შერებთ, გულო! ბავშვი ხომ არ ვარ, რომ მკოცნი?

წყენის კილოთი უთხრა მან გულოს.

— შეგეზიზლა ჩემი კოცნა! მომიტევეთ, შემდეგ აღარ ვავებდავ.

ათრთოლებული ხმით უპასუხა გულომ, რომელიც ისე შეაკრთეს გიორგის სიტყვებმა, რომ თვალებზე ცრემლი მოედინა.

— არა, ვინ გითხრა მეზიზლებაო? ახალ გაღვიძებული ვიყავი და ანგარიში ვერ მივეცი, რა უნდა მეთქვა. თუნდა ახლაც მაკოცე, მე კიდევ მესიამოვნება.

შესცვალა საჩქაროთ გიორგიმ თავისი სასტიკი სიტყვები, რა რომ დაინახა გულოს თვალებზე ცრემლები.

— დედ-მამამ გამომაგზავნეს, ადგომა რომ დაგავიანდა, შეშინდენ. ჩაიზე ხომ შემოხვალ?

— ცოტა ავთ შევიქენ. ჩაი უჩემოთ მიირთვით. უპასუხა გიორგიმ, რომელსაც მართლა რომ სტიკოდა თავი.

— ავათო! ვიპე! ღმერთმა დეიცვას, შენი ავთ გახთომა!

წამოიძახა შეშინებულათ გულომ და ხელ-ახლავ დაჯდა გიორგისთან.

— რისთვის შეშინდი? ცოტა თავი მტკივა, სურდო უნდა იყვეს, სხვა კი არაფელი. კარგი, თუ გინდა, წამოვალ ჩაიზე. გიორგი ადგა, ჩაიკო ტანზე და გულოსთან ერთათ შევიდა ზალაში.

— რა ქენი, გიორგი, ავთ ხომ არ ხარ?

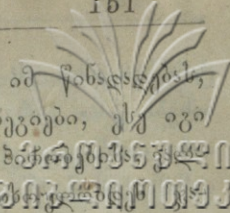
ერთ-ხმათ კითხეს თავადმა №№-მა და მისმა მეუღლემ გიორგის.

— სურდო დამემართა, მაგრამ არა მიშავს.

უპასუხა უკანასკნელმა და ჩამოჯდა სკამზე. გულო კი მიაწვა სტოლს და დაუწყო ფურცვლა „ვეფხვის ტყაოსანს“. ამ დროს, ის იყო, მოსამსახურემ მოართვა ამათ ჩაი, რძე და ხაჭაპური. ეს ჩვეულება — დილა-საღამოთი ჩაის მირთმევა — მას შემდეგ შემოვლო თავადს №№-ს, რაც ის რუსის აფიცრებს და მოხელე კაცებს გავცნო. ყველანი შემოკუსდნ რგვალ სტოლს და, გარდა გულოსა, მადინათ მიირთმევდნ რძენარვე ჩაის და პურსა. გულომ კი ნახევარი ჭიქა ჩაი დალია უპუროთ, შემდეგ მივიდა ფანჯარასთან და გაყურებდა გარეთ. იმის ცოტა მოგრძო, ლამაზ შაქრას ფერ სწორპირის სახეს, რომელსაც ისე შეენოდა მაყვალივით შავ-შავი თვლები, გიშერივით შავი წარბებ-წამწამები და ეგეთივე შავი ხშირი თმა, ამ დროს რაღაც ნაღვლიანობა ეტყობოდა.

— გულო, ავთ ხომ არ ხარ?

კითხა მას დედამ.

დებლისა და 5 ზირიც სხვა-და-სხვა წოდებისა. დატუსაღებულთა შორის სპი მართველი სტუდენტია: აბაშიძე, ჩიგოგიძე და ჯავახიძე.

— „ფინლიანდიის კავშირში“ გამოცხადებულია, რომ ვიცე-კონსულის გენერალ-სეკრეტარის და მანისტრის გუბერნიის სადგომები განხორციელდა; ზირველი იზრუნეს უფრო აკრძალული გამოცემებით. ვიქტორ კონს და წიგნების გამოცემა ვენცელ სადგელსტამს უნდოდან ძალით დაეშალათ გამოცემათა წადება. მეორე სადგომში ვერაფერი ვერ იზრუნეს; დამე ეზოდან კაიტანეს ორი ფურგონი დაბეჭდილი ნაწარმები; კონსტანტინ უნდოდა დაეჭირა ფურგონები, მაგრამ იმათ გააჭენეს ცხენები, გამოძიება სწარმოების.

— „კიევისა, ზოდოლისა და ვოლინიის გენ.-გუბერნატორი და კიევის სასულიერო ოლქის უფროსი გენ.-ადიუტანტი დრაგომიროვი აფრთხილებს ქალაქ კიევის მცხოვრებლებს, რომ იმათ უფლები დონისძიება მიიღონ, არ გაიარონ, განსაკუთრებით არ შეჩერდნენ ქალაქის იმ ადგილებში, სადაც მოსალოდნელია უწყისობა და დემონსტრაციები, რადგან ქუჩაში დამწრები, უბრალო ცნობის მოყვარეობის გამო, შეიძლება შემთხვევის მსხვერპლნი შეიქნენ, როდესაც ახრადით განსდევნიან ქუჩაში უწყისობის ჩამდენთ. ამას გარდა, შეხურობილები, თუხდაც დემონსტრაციებში მონაწილეობაც არ მიეღონ, სავალდებულო დადგენილებათა ძალით ადმინისტრაციული წესით დატუსაღებულნი იქნებიან სამ თვემდის, ან ფულის ჯარიმას გადაიხდინ სუთას მანათამდის“.

— გამოცხადებულია ტომსკის გუბერნატორის სავალდებულო დადგენილება, რომლითაც აღკრძალულია ყრილობა ბარნაულში, ბიისკში, კაინსკში, მარინსკში და დაბა ნოვო-ნიკოლაევსკში.

— „ელისავეტოგრადის საზოგადო მმართველობის უწყებაში“ დაბეჭდილია სავალდებულო დადგენილება ხერსონის გუბერნატორისა: „ქარხნების, სახელმწიფოს ბატონების, აგრეთვე მოიჯარადრენი, მოურავები და მუშათა თავმჯდომარეები მოვალენი არიან თვალყური ადევნონ, რომ მუშათა და მცხოვრებლებთა შორის არავინ გაავრცელოს მავნე სწავლა და აზრები და აგრეთვე ხმები, რომელიც ადგელებს ხაზს. ვინცთბა შენიშნეს ამისთანა ზემოხსენებულნი ზირნი, მოვალენი არიან ანობონ მაშინათვე ზოლიციას, თვით კი არ გაუშვან მხედველობიდან დამნაშავე ზირი და ეტადნენ ჩაიგდონ ხელში მათი გასამტყუნარი საბუთები, მაგ., აღკრძალული წიგნები, ბრძოლიერები, ხელთაწერები და სხვ. აგრეთვე აღკრძალვით ვეუღას მოსალოდნელი ამობების შესახებ ხმის გავრცელება, აფიშების გაკვრა და წერილების დაგზავნა“.

— ქ-ნ ფ. და ი. თაოსნობით მოსკოვში დაარსდა „მუშა ქალთათვის სამხრუნველო საზოგადოება“. საზოგადოების მიზანია შეძლებისა და გვართ ცენტრალნი სინათლე შეიტანონ იმ აუტანელ სიფრთხილში, რომელშიაც დღეს იმყოფებიან ხელზე მოსამსხურე ქალები, დღითით მომუშავენი, მკერვალი და სხვ. „ტვირთ-მძიმენი“. საზოგადოებას ექნება მათთვის კლუბის და გვართ მოწყობილი სახლი, სადაც ზემოხსენებულ ქალებს შეეძლება შეიკრიბონ სადამსაღამოებით 7 1/2 საათიდან 10 საათამდე. აქ მათ მათვე ამხანაგი ქალები, რომელნიც ბედის წყალობით ასე, თუ ისე მადლა დგანან მათზე განათლებით, უკითხვენი მათ წიგნებს, გაუმართავენ საუბარს. მამაკაცებს შეუძლიათ მათთან საზოგადოებას მხოლოდ ნიუთიკრი დახმარება; კლუბში შესვლის ნება კი არა აქვთ.

— მალე განხილულ იქნება კითხვა შესახებ კომერციულ სასწავლებელში კურს დამთავრებულთა უმაღლეს სპეციალურ სასწავლებელში მიღებისა.

ჯერ-ჯერობით კომერციულ სასწავლებელში კურს-დამთავრებულთ ნება მიეცათ შევიდნენ მხოლოდ მოსკოვის სასულიერო ინსტიტუტში.

ს ა ზ დ ვ ა რ - გ ა რ ე თ .

საზოგადოებრივი. 11 თებერვალს ზღადაცამ თითქმის კრთხში დაწვეიტი შემცირდეს ვადა ჯარში სამსახურის 2 წლამდე, ამასთანა-

ნაკე 399 დებუტატი წინააღმდეგ 87-სა მიემხრო იმ წინადადებას, რომ მოინახოს უფლები უზიარტესობა და ზრივილეგებია, ესე იგი უფლები ახალგაზდა, მიუხედავთ ოჯახური თუ სხვა ზირველი დებულება ჯარში იმსახურონ. სოციალისტები მხარეობდნენ იმ წინადადებას, რომ სამსახურის ვადის შემცირებას ერთ წლამდე.

ზარიტაშული შტატები. როგორც ლაფანის საკენცო იტეობისება, ამერიკის გარეშე საქმეთა მინისტრმა 19 იანვარს გაუგზავნა რუსეთისა და ჩინეთის ელჩებს შემდეგი მიწერილობა მანჯურიის შესახებ: შეერთებული შტატების მთავრობას არ შეუძლია დაშვებით უყუროს ჩინეთის მიერ მიტეულ ხელშეკრულებას რომელსაც კორეონაციისთვის ან კომპანიისთვის, რომელთაც ამ ხელშეკრულების ძალით ეძლევათ ჩინეთისგან განსაკუთრებული უფლება და ზრივილეგია ქვამდნის წარმოებისა, რკინის გზის გაყვანისა, და საზოგადოთ სხვა-და-სხვა წარმოებისა მანჯურიაში. ამისთანა ხელშეკრულება ქმნის მონობილას და არდევს იმ ხელშეკრულებას, რომელიც ჩინეთს მისცა სახელმწიფოებს, და უმეტესათ კი ესება ამერიკის ინტერესებს. ჩინეთი ამით ზღუდავს ამერიკელების ვაჭრობა-მრეწველობის თავისუფლებას და აგრეთვე თვით ჩინეთის უზირატეს უფლებასაც მანჯურიაში. ამგვარი ხელშეკრულება რუსეთთან სხვა სახელმწიფოებსაც მისცემს საბუთს, რომ მათაც მოსთხოვონ ჩინეთს სამრეწველოთ რომელიმე კუთხე, და ეს კი ერთიან შეარევეს თვით ჩინეთის თვითარსებობასაც.

ამიტომ, ამერიკის მთავრობა თხოულობს განხილულ იქნას მისი წინადადება ჩინეთისა და რუსეთის მთავრობისაგან და მიიღონ ზომები მის კანონიერ სურვილის დასაკმაყოფილებლათ, რათა მოსმობილ იქნას ის მდუღარება, რომელიც გამოიწვია ამერიკაში ჩინეთ-რუსეთის ხელშეკრულებამ მანჯურიის შესახებ.

ბოლზარი. გაზ. „Mess. de Balk.“ ვკითხულობთ: „იმ დროს, როდესაც რუსიფილთა ზარტიის მსტავანი მოთავე ცნაკოვი დამგზავრდა ბოლზარიაში და საზოგადო არჩევნების წინა დღეებში იწვევდა ხალხს მშვიდობიანობისა და შეთანხმებისთვის, იმ დროს, როდესაც ნეტარ-სხენებული სტამბოლდგის დასი უმწვემსო ფარასავით მოხეტიალე დღეს მზათა, რომ შეუერთდეს ცნაკოვის თანამოაზრეთ და ამგვართ დადგეს უტეურ გზას; როდესაც ლიბერალთა ზარტია თქირობს განხლებას; როდესაც „დემოკრატიული“ ზარტია კარავდგის მეთაურობით, ამ მოკლე ხანში დამტრებული, კვლავ თქირობს დონის მოკრეფას და სამსახურიდან გასული ტენერალ-მაიორი რაიხ ბეტრევი ოცნებობს შექმნას ახალი დასი „რეფორმატორებისა“, სპი ზირი, ახლათ გამოსული სამოქმედო სარბიულზე: კირაკოვი, საკიზოვი და გამბრავსკი შესდგომიან სულ სხვა გზას. ისენი გამოდიან ბოლზარიის ხალხის წინ დასავლეთ ვერბიის სოციალ-დემოკრატა ზოგრამით და უნდა ვთქვათ, რომ ბოლზარიაში კიდევ არის ნიადაგი სოციალ-დემოკრატათვის. ეს ნიადაგი მომზადდა: სახელმწიფოს საზინის მტრეველებს, ექსპლუატატორების, ჩარჩების, შექრთამეების, ქურდების და ავსაკების მეოხებით, როგორნიც არიან მინისტრები, დეპარტამენტების დირექტორები, ზრევექტები, ზოლიცმეისტრები, ხარჯის მომკრები, მოიჯარადრენი და სხვ. გადატაკებული, უკიდურესობამდე შევიწროებული ბოლზარიის ერი სახელმწიფოს წარმომადგენლთა გაუმადრობით და სისასტიკით დღეს ეძებს ხსნიას და შევლის გზას და შესადებელია ზემოხსენებული ზოგრამა „სოციალ-დემოკრატებისა“ მას ეხვენეს ერთათ-ერთ თვის მხსნელათ. მიუხედავთ ამისა, დღეს არავინ არ იწუნებს თავს, არ აქცევს ყურადღებას ამ მოსალოდნელ სიფათს, ყველანი დასიურ და წვრიდმან ანგარბებით არიან გატაცებულინი. ჩვენი გაფრთხილება მთავრობას „უქსიმიზმით და უადგილო შიშით“ მიანხნია. ამასთანავე კი სოციალ-დემოკრატებს არა სძინავთ. ისინი აძლიერებენ თვის საომარ ბანაკს იმ მტკიცე განზრახვით, რომ თვისი ძლიერებით და შეუფერხებელი მისწრაფებით დაამხონ და ადგავონ ბოლზარიაში ყველა მათი მოწინააღმდეგე დასები“.

ბრანსვაალი. თუ როგორ სასტიკათ იტევიან ინგლისელები

ტრანსვალიში, ეს ჩანს შემდეგ ერთი ამბიდანაც, რომელსაც ატობ-
ბინებს ქნი ჰობაკუხა ერთს ინგლისელ ვახუთს: კახანს ახალქუში
ორი მოსწავლე გაიქცა სასწავლებლიდან, რომ შეერთებდა ბურების
ჩახშს. ამ მოსწავლეების შეკობარა იყო ერთი შეკრული ქალი ვე-
ლიანტრანიდან. ინგლისის მთავრობამ შეკრულს საკვდილით დასჯა
გადაწყვიტა. მაგრამ მართა მათი ტანჯვა არ იკმარეს და მოი-
სურვეს დასჯა ავრეთვე მათი შეკობარა ქალისაც. ამიტომ შეკრული
ქალი მოაყვანეს გადაწყვეტილებას კითხვას დროს და აძულეს და-
ეგდო უურა, თუ რა მოქალათ მას შეკობარეს.

წერილი მიუნხენიდან.

დარწმუნებული ვარ, არ მისაყვედურებთ რომ მივაქცო
თქვენი ყურადღება იმას, რაც მთელ მიუნხენს დღეს განუხაზ-
ღვრელ სიხარულს გვრის. მე ვლპარაკობ კარნევალებზე. სი-
ტყვა კარნევალი ლათინურია (carne, vale!) და ნიშნავს:
მშვიდობით, ხორცო! აქედან მკითხველი ადვილათ მიხედება,
რომ ის უღრის ჩვენ ყველიერს. კარნევალი კათოლიკეების
დღესასწაულია და გრძელდება სამ დღეს. სუსტი მზგავსება
ჩვენ ყველიერს კარნევალითან ის აქვს, რომ რამოდენიმეთ ჩვენ-
ნიშნავს ირთვებ-იკაზმებიან სხვა-და-სხვა ტანისამოსებში და მა-
სკებში; მარა ეს მზგავსება იმდენათ მცირეა, რომ ლაპარაკ-
თაც არ ღირს. რადგანაც ეს ასეა, საჭიროა გავიცნოთ ის ცო-
ტა უფრო დაწერილებით. მაშ, გავიდეთ, მკითხველო, საუკე-
თესო ქუჩებზე, საითკენაც მიიქარის მთელი მიუნხენის ხალხი.
დღეს მესამე და უკანასკნელი დღეა. ახალი ნასადილევი. ვუ-
ახლოვდებით თუ არა ერთ ამ ქუჩათაგანს, იძულებული ვართ
შევწყვიტოთ ჩვენი საკუთარი მოძრაობა. ხალხით ისეა გაქე-
დილი ქუჩები და მოედნები, რომ გასანძრევი ადვილიც არსად
არის. ჩვენ ფხსაც ვერ ვადგამთ ხანდახან ქვაფენილზე მეტი
მჭიდრობის გამო და საერთო მოძრაობის მიმდინარეობა გვი-
ტაცებს ხან აქეთ, ხან იქეთ. ჩვენ ვაჩჩნევთ, რომ ტელეფონის,
ტელეგრაფის და ტრამვაის მავთულები ერთიანათ დახლართუ-
ლია ჰაეროვანი გველებით. აგერ პატარა თავისუფლათ ამო-
ვისუნთქეთ; გადავადგით ფეხი თუ არა, ვგრძნობთ ფეხ ქვეშ
ისეთ სირბილეს, თითქო ბუმბული დაუგიათო. ეს არის მო-
ფანტული ძლიერ სქლათ ქუჩაზე პაწია ფერადი ქაღალდები
(konfetti). ამგვარ ფერად ქაღალდებით კაცებს ჯიბები აქვთ
გატენილი, ქალებს კ პატარა ტომრებით უქირავთ ხელში და
მუქ-მუქა აყრიან ერთმანეთს. ჩვენ ვცთილობთ პირი მუდამ
დამუწული ვიქონიოთ, რადგანაც წინააღმდეგ შემთხვევაში იგი
ერთი თვალის დახამხამებაში გაგვესება ქაღალდებით. მარა ამ
არა სასიამოვნო მდგომარეობას ჩვენ დღეს ვერ ავცილდებით,
რადგანაც ისეთ სანახავეს შევხვდებით, რომ შეუძლებელია
არ გავიცნოთ და ჩვენი მტერი-ქაღალდებიც ამ მომენტს უც-
დიან. ხალხის დიდი უმრავლესობა მორთულია ათას გვართ.
აქ შეხვდებით ყოველი ნაკის ტანისამოსს, ველურადან და-
წყებული განათლებულადე. ამათში ჩვენ ყურადღებას იქცევს
ყველაზე უფრო ამერიკის წითელ კანიანი ინდოელები აქრელებ-
ბული სახით. მათ წელ ზევით შიშველი ტანი (მიუხედავთ სი-
ცივისა) შეღებილი აქვთ სპილენძის ფერათ. საუცხოვო სანა-
ხავია შუა ქუჩაზე ენერგიული ნაბიჯით მიმავალი ჩაფიქრებუ-
ლი პოეტი მალალი ცილინდრით თავზე; მას ცალ ხელში წი-
გნი უქირავს, მეორე კი პოეტურ ჟესტიკულიაციაშია გართული.
მორთულია დიდი უმრავლესობა კლოუნების ტანისამოსში;
იმათ ყავთ დაქირავებული დროგები და თითოზე არა ნაკლებ
30—40 კაცისა დგას. აგერ ვაჩჩნევთ, რომ ამ აუა-
რებელ სხვა-და-სხვა ნაკების ტანისამოსს არც ჩვენი ქელა-
ჯა და ჩერქეზული ტანისამოსი დაკლებია. ხალხი სულ მატუ-
ლობს, გუშანდელმა თოვლმა ვერაფერი გავლენა იქონია: ქუ-

ჩაზე იმისთანა მტვერიც ამდგარი, რომ სულის მოთქმა გვიქირს.
დღე და ღამეც იყრება, ხალხი ისე ირევა ერთმანეთში, რომ
ვერაფერს ვერ ვარჩევთ და რასაც ვარჩევთ, მისი სიწმინდით
არ გვჯერა, ისე არა ჩვეულებრივია ჩვენთვის მთელი დღე სი-
არულმა ხალხი, ცოტა არ იყოს, დაღალა, მას მოსვენება სჭირ-
დება, და ამა მერვე საათზე ის ერთიანათ დიდიდან პატარამდე
განურჩევლათ სქესისა და წოდებისა მიემურება ლუღხანები-
საკენ, რომ იქაური მხიარულებით დააგვირგვინოს და გაისტუ-
მროს თავიანთი ძირუფასი კარნევალი. ჩვენ კი მკითხველო,
ნულარ შევეცებით ლუღხანაში, რადგანაც წინდაწინ ვგრძნობთ,
რაკვარი მხიარულება მოყვება ამ საღამოს; მით უმეტეს, რომ
ის ჩვენ დაკვირვებას ვერაფერს შემატებს.

შენ გიხარია, ჩემო მკითხველო, სახლში მივდივართ, ეხ-
ლა კი დავისვენებ გემოზეო, ფიქრობ გუნებაში. შენს მისწრა-
ფებას მეც თანაუგრძნობ, რადგანაც მეც არა ნაკლებ დაღა-
ლულობას ვგრძნობ შენზე. თითქმის მართა ამ აზრში გარ-
თული, სახლისკენ მივემურებით (თუ მაგანჩალობთ?), მარა
დახე ჩვენ უბედობას. შევდივართ თუ არა სახლში, სტოლზე
გაზეთის ახალი ნომერი გვიხვდება (აქაური მუშების გაზეთი
ნასადილევის გამოდის). არ ვფიქრობ, ისე გულ-ცივი იყვე, მკი-
თხველო, რომ დაღალულობამ ახალი გაზეთის გადათვალიერე-
ბა დაგიშალოს. მასთან გაზეთი ისე დევს სტოლზე, რომ ჩვენ
მოწინავე წერილის მოძიბლავ სათაურს მის გადუშლელათ ვკი-
თხვლობთ: „სათნოების გმირის განჩისება“. „სიტყვა „ქურდ“-ს,
რომლითაც ჩვენ მოგვმართეს, ჩვენთვის ისე არა უფნია-რა,
როგორც არ უფნია არაფერი ამ დღეებში (კარნევალებზეა ლა-
პარაკი) შემოყრილ ფერად ქაღალდებს და ნასროლ ჰაეროვან
გველებსაო“, იწყება წერილი. ჩვენ, ცოტა არ იყოს, გვაოცებს
ეს წინადადება და გაორკეცებული ცნობის მოყვარეობით ჩა-
ვრბივართ ქვევით გაზეთის ფურცელს. ჩვენ დაუყონებლივ
ვტყობალობთ, რომ სიტყვა „ქურდი“ ეკუთნის გერმანიის სა-
ზღვაო მინისტრს. ტარპიცს; ამ სიტყვით მას მოუწათლია სოცი-
ალ-დემოკრატიკებისთვის რეიხსტაგში ფლოტის ბიუჯეტის გარჩე-
ვის დროს. ამავე გაზეთის მეორე გვერდზე ჩვენ რეიხსტაგის სხდო-
მის ვრცელ ანგარიშს ვახლოვდებით. ამ ანგარიშიდან ჩვენ ვტყობი-
ლობთ შემდეგს: „Vorwärts“ (წინ!) საიდლანაც გამოუჩნდრეკია
ზღვათა მინისტრის ტარპაცის წინადადება ხელ-ახლავ ფლოტის
გადიდების შესახებ. ეს წინადადება „Vorwärts“ დაუყონებლივ
გამოუქვეყნებია, მიუხედავთ იმისა, რომ ტარპიცს ეს სრუ-
ლებით არ სურვებია. მას სხვათა შორის ამ ფლოტის გადი-
დების წინადადებაში ის თავის საიდუმლოც ქონდა გამოაშკა-
რავებული, რომ 1900 წ. ფლოტის გადიდებისათვის განგებ
ნაჩვენები მქონდა ნაკლები თანხა, ვიდრე საჭირო იყო, და
უნდა მომემოქმედა ასე, რადგანაც წინააღმდეგ შემთხვევაში
რეიხსტაგი არ დასთანხმდებოდა ფლოტის გადიდებასაო. ადვი-
ლი მისახვედრია, რა შთაბეჭდილებას იქონიებდა ამის გამო-
ქვეყნება საზოგადოებაზე; ეს მით უმეტეს იმ დროს, როდეს-
საც სადამოყნო კანონ-პროექტის ბედ-იღბალი არ არის ჯერ
გადაწყვეტილი საბოლოოვით.

რედაქციამ გასული კვირის ნომერში უკვე აღნიშნა დაწერილ-
ბით ეს ამბავი. აქ მოგიყვანათ მსალოთ გერმანიის მთავრობის შე-
რე დასახსისთეული სქტიეული.

ბებელის სიტყვების გარდა ბ. ტარპაცმა ჩაყლაპა აგრეთვე მეო-
რე უკიდურეს მემარცხენათ დეპუტატის ფიშერის შემდეგი შე-
ნიშვნაც. „ნამდვილ წყაროებიდან ვიცი, რომ ბ. ტარპაცმა
3000 მარკა აძლია ერთ ჩვენ ამხანაგთაგანს ჩემი წინადადების
ქურდი დამისახველო. რასაკვირველია, ბ-ნო მინისტრო, თქვენ
შეგიძლიათ საკუთარი ფულის დახარჯვა, რაშიაც გსურთ, მა-
რა უნდა შევნიშნო, რომ ზემოთ მოყვანილი ფაქტი ძლიერ
ეხება თქვენს ზნეობრივ ფიზიონომიასო.“
3. კ-ნი.

სამშობლოს ცანკე.

„მიდის, მოდის გაბრიელი, ბათომი ყავს მადრიელი“ ასე გადაბრუნეს ბათომელებმა ეს ანდაზა, და ჩატრთეს იქაურ საურთიერთო კრედიტის საზოგადოებას წესდებაში. რაღა თქმა უნდა ამის შემდეგ, როდესაც ეს მუხლი მოექცა საზოგადოების კოდექსში, პირველათ მისთვის ყურადღება უნდა მიექცინა იმავე საზოგადოებას და აღსრულებაშიაც მოეყვანათ იგი. ამიტომ, საჭირო იყო, იმისთანა „გაბრიელის“ შოვნა, რომელიც დააკმაყოფილებდა მის გადაწყვეტილებას და, სიმართლე უნდა ვაღვიაროთ, მალეც იშოვნა „გაბრიელი“! ეს გახლავთ ვინმე ბ. შპოლიანსკი, რომელიც საზოგადოებას ამოუჩინებია გამგეობის თავმჯდომარეთ, და, რომელიც წელიწადში თორმეტი თვე დადის და ერთ დღეს კი ისვენებს. საწყალი გაბრიელი! დადის, დადის დაქანცული, და ერთს დღეს კი გამოეკიშება ხოლმე საზოგადოებას საზოგადო კრებაზე;

რომ ხელის აუკანკალელობათ შეიტანოს საზოგადოების ხარჯთ-აღრიცხვაში თავისი საშრომი—საჯამაგარო. და თქვენა გგონიათ, რომ საზოგადოება უარს ეუბნება მას ამაზე? რომ საზოგადოება უკმაყოფილოა ბ-ნი შპოლიანსკისა, რომელიც ყველგან არის და იქ კი არა, საკა მასი მოვალეობა და რისთვისაც იგი ამირჩიის? სრულებითაც არა! ბ-ნი შპოლიანსკის ჰქონდა ჯადო და ამ ჯადოს წყალობით ინადარებს თურმე საზოგადოების გულსა დასულს. ეს ჯადო მისი მქერმეყველი, ტყბალ-მოსაუბრე ენაა გამგეობის სავარძელზე ამართული და მოგესხენებათ მშიერი იმერელიც ხშირათ აკმაყოფილებს ხოლმე ცარიელ გულს ენა-წყლიანობით. ამიტომ არც გასაკვირველია ბ-ნი შპოლიანსკიც კვებდეს მათ ამავე საზრდოთი და თანაც ამბობდეს: „მივალ, მივალ გაბრიელი, ბათომი ყავს მადრიელი“.

* *

გურიაში თუ ბურთი გაჯარდა, არ გაჩერდება ის, ვიდრე ან იქით, ან აქეთ არ იქნება გატანილი! კაი მოგეცათ კაი ბიჭობა მათ იციან, ვიდრე ბურთს გაიტანენ, მაგრამ ამ ბოლო დროს კა გურულებს ცული ზენე შეპარვიათ. მათ შემოუღლიათ ბურთაობის შემდეგ ბურთაობა, ანუ ომის შემდეგ ბრძოლა. ასეთი თავსატყვცი საქმე დაუწყეთ და ნახსოვთ!

მოგესხენებათ ოზურგეთის „შუამავლის“ შიგ „შუაგულში“ ისრის გამტარებელმა ბ-მა ჭეიშვილმა დიდი აურხაურის შემდეგ ბურთა გაიტანა და კვლავ მოექცა თავში „ამხანაგობას“. ჩვენ გვეგონა ამათ გათავებოდა ბრძოლა მობურთაღლთა შორის, მაგრამ ლანჩხუთმა გადააქარბა ჩვენს წინასწარმეტყველობას და ახლა, როგორც ვაფიქვით, მას კვლავ გაუგდია ბურთი მოედანზე. იწვევს ჭეიშვილს უკან დასაბრუნებლათ და ეღირება ხელმეორეთ შებმას და შეჭიდებას. უკანონოთ უცვნია მასი ხელმეორეთ არჩევა, უკანონოთ უცვნია ოზურგეთის მიერ აპკუნობა, ვინაიდან თათონაც სრულწლოვანათ მოაქვს თავა და ენახოთ რ-ვარი იქნება „ბრძოლა ბრძოლის შემდეგ“.

* *

ევროპაში თუ მანჩესტერია გათქმული მრეწველობით, იმერეთში ხ-ნი მანჩესტერობს. მანძილი დიდია, მაგრამ შედარება კა დიან რა მოსაწონი ხ-ნელებსთვის. მაგრამ ხონელებს ცოტაოდნათ გადაუჭარბებიათ მანჩესტერისთვის. იქ, მაგალითათ, თუ დასწდრენ ჩასმე, კიდევ წაიკითხავენ, და თუ წაიკითხავენ კიდევ გაიკებენ დაწვილის. ხოლო ხონს ამ ქუშმარტებისთვის ხონური აბრუნდი უქნია. ესეც ერთნაირი მრეწველობაა! მას მაგ. დაუწერნია: კვირა-უქმე დღეს ჩვენი „პრიკაშიკები“ განათავისუფლოთ წირვის დროსო. კარგი და პატიოსანი. მოსალოდნელი იყო, თავის ნათქვამს თითონვე მიხვდებოდა ხონელი ნეგოციანტი, მაგრამ არა! ის გადაუცია სხვისთვის ე.

ი. დავიწყების კოლოფისთვის და თვით კი თავის ნოქარს კვირა-უქმე დღეს ამწყვედეს დუქნის დარაბებში. არა, ისევ სჯობია ის რაღაც ქალაქი დაიხიოს, ვიდრე საკრძალო ნოქარი დაიმწყვედეს კარებ ჩაკეტულ დუქანში, ნუთუ წმიდა მამის შურით მათთვის? მახლას ჩვენო მანჩესტერო!

რიგოლეზო.

გერმანიის სინდიკატები.

ზაულ უმბრეიტისა.

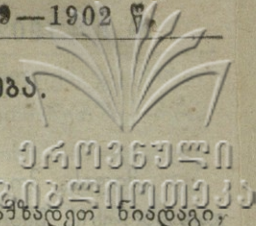
II.

(გაგრძელება—იხ. № 8.)

1900 წლის განმავლობაში ცენტრალურ ფედერაციათა საერთო შემოსავალმა უფრო იმატა, ვიდრე ჩაწერილ წევრთა რიცხვმა. 1899 წლიდან უკანასკნელმა მოიმატა 17,23%, საერთო შემოსავალმა კი 22,98%, საერთო ხარჯის რიცხვი კიდევ უფრო ჩქარა გაიზარდა, — 25,37%-ით. მაგრამ ეს ხარჯის გადიდება მხოლოდ და განსაკუთრებით გაფიქვითა დახმარებაზე კი არ მიდის; ის ნაწილდება ფედერაციის ყველა ხარჯებზე. 1900 წლის განმავლობაში ცენტრალურმა კასებმა მიიღეს 9.454.075 მარკა (1899 წელში მხოლოდ 7.687.154 მარკ.), ასე რომ შემოსავალს მოემატა თითქმის ორი მილიონი მარკა. ამ წლის ხარჯი აღწევს 8.088.021 მარკას 1899 წელში 6.450.876 მარკის მაგივრათ, ე. ი. ხარჯს მოემატა 1²/₃ მილიონი მარკა. ამ ციფრების მეტ-ნაკლებობა გვაჩვენებს ცენტრალურ ფედერაციათა შემოსავლის გადიდებას და მათ მოქმედებას. კასების მთელი ჯამი აღწევდა წელს 7.745.901,87 მარკას (1899 წელში 5.577.546 მარკის მაგივრათ), რომლიდანაც თითქმის ნახევარი, ე. ი. 3.792.497,67 მარკა ეკუთვნის ასოთ-ამწყობთა ფედერაციას. ფონდი, რომელიც სინდიკატებს აქვთ თვითველ წევრზე; რასაკვირველია, არ არის ნამდვილი დამამტკიცებელი საბუთი რომელიმე ორგანიზაციის ფინანსიურ სოლიდარობისა. ბევრჯერ უჩვენებია სტატისტიკას, რომ ის ორგანიზაციები, რომლებსაც ერთ წელიწადს პირველი ადგილი ეკავათ, მეორე წელიწადს თითქმის ბოლოში მოქცევიან, მაგრამ მათ ხელახლათ მოუკრებიან ისეთი ძალა წლის განმავლობაში, რომ კასში ფულის შეტანა თვითველ წევრის მიერ ისევ სინდისიერათ აღსრულებულა.

სხვა-და-სხვა ორგანიზაციათა შემოსავლის მეტ-ნაკლებობის მიზეზი არის უმეტეს ნაწილათ მთელი ჯამის ის რაოდენობა, რომელიც შემოუღდის თვითველ განსაკუთრებულ ორგანიზაციას, ე. ი. უკანასკნელი შეხედვით, ის განწყობილება, რომელიც არსებობს საწევრო ფულის შეტანათა და ხარჯთა შორის. ამას ამტკიცებს სიაც წლიურ შემოსავალთა თვითველ წევრზე: მაგ., ასოთ-ამწყობებს შემოუტანიათ წევრზე 55,91 მარკა, მეშუშეებს 27,97 მ., მექოთნეებს 25,03 მარკ., სიგარეტის გადამრეველებს 21,70 მ., სასადილოების ბიჭებს 20,24 მ., მეჭუდეებს 19,76 მ., მეხელათმანეებს 19,55 მარკ., სპილენძის მეჭუდეებს 19,39 მ., მეჩუქურთმეებს 18,23 მ. ლიტოგრაფებს 18,14 მ., მღებრებს 16,03 მ., კალატოზებს 15,23 მ., წიგნების ამკინძველებს 15,17 მ., ფარფორის მეკეთებლებს 14,58 მ., გრავირებს 14,54 მ., და სხვ.

სინდიკატების შემოსავალთა შორის მეტ-ნაკლებობა ყოველთვის გაცილებით მეტია იმ მეტ-ნაკლებობაზე, რომელიც შეიძლება გამომდ-ნარეობდეს მუშის ქირის განსაზღვრულ რაოდენობიდან. თუ ერთ ორგანიზაციას აქვს ათჯერ, თუთხმეტჯერ მეტი შემოსავალი, ვიდრე მეორეს, ამის მიზეზი ნაკლებათ ის არის, ვითომც შეუძლებელი იყოს ორგანიზაციებისათვის ბევრი საწევრო ფულის მიღება, ვიდრე ის გარემოება, რომ სურვილი მეტის გაღებისა თავიანთ ორგანიზაციებისათვის, — რაც თავი საქმე უნდა იყოს მუშებისათვის, — თანასწორათ

პიროვნება და საზოგადოება.

III.

(დასასრული, იხ. № 7).

ქართული ენციკლოპედია

არ არის განვითარებული სხვა-და-სხვა პროფესიების მუშათა შორის. ციფრების ამგვარმა გამოაშკარავებამ ხელი უნდა შეუწყოს იმ საქმეს, რომ დაიბადოს სურვილი მეტის მიცემისა. ორგანიზაციათა წევრები ერთმანეთს უნდა ეჯიბრობოდნ პირველი ადგილი დაიკავონ სტატისტიკაში მათ მიერ ასოციაცი-აში შეტანილ ფულის რაოდენობით. მართალია, უნდა აღვი-აროთ, რომ ამ შემთხვევაში საქმემ ძალიან დიდი ნაბიჯი წა-სდგა წინ სტატისტიკის დაწყების შემდეგ. მინიმუმი სინდი-კალური საწევრო ფულის შესატანათ დაწესებული იყო 20 პუნტიანი კვირაში. ამ მინიმუმამდის 1891 წლის სტატისტიკა-ში მოსენებულ 36 ორგანიზაციიდან ვერ მიაღწია 29-მა. 1900 წელს მხოლოდ 16 ორგანიზაცია იყო ამ მინიმუმის ქვე-ვით. 1900 წლის განმავლობაში მინიმუმით გახადეს 5 პუნ-ტიანი კვირაში. ამის შედეგი ის იყო, რომ ორგანიზაციათა რი-ცხვი, რომელთაც ვერ მიაღწიეს ამ მინიმუმს, 14-დამ 6-ზე ჩამოვიდა

წასული წლის განმავლობაში 13 ორგანიზაციამ მოუმა-ტა საწევრო გადასახადს.

იმ ნაყოფიერ გამოცდილებათა შემდეგ, რომლებიც ქო-ნიათ დიდ და პატარა ორგანიზაციებს, უნდა ვისურვოთ, რომ ყველა ორგანიზაციებმა მოუმატონ თავიანთ საწევრო გადასა-ხადს და მიიყვანონ იგი იმ ჯამამდის, რომ ორგანიზაციებს შე-ეძლოთ ნაყოფიერი მოქმედება, რომ ს.წევრო გადასახადი კვი-რაში 20 პუნტინზე ნაკლები მოსპოს ახლო მომავალში. ორგანიზაციების შემოსავალი ჯერ კიდევ ქარბობს ხარჯებს, მაგრამ შესაძლებელია ხარჯი მეტი გახდეს მომავალში, თუ ერთის მხრით ხარჯთა ან სხვა საორგანიზაციო გასავალთა— და მეორეს მხრით წევრთა გადასახადთა რაიმე თანხმობა არ შეადგინეს. შემდეგი ცხრილი გვიჩვენებს საწევრო ფულის რა-ოდენობას სხვა-და-სხვა ორგანიზაციებში.

ცხრილი მესამე.

ორგანიზა-ციათა სა-ხელები.	1899 წ.		1900 წ.		ზრდა 1900 წლად	
	კვირული საწევრო გადასახადი.	წევრთა რიცხვი.	კვირული საწევრო გადასახადი.	წევრთა რიცხვი.	ასოციო-ტურთ.	პროცენტუ-ლი.
სახლის მუშებე-ლი მუშები . . .	10	1,750	15	17,901	16,151	922,91
მადნის მუშები . . .	7	8,000	16	36,420	28,420	255,25
ტუნელის მუშები . . .	9	4,000	14	5,582	1,582	39,55
ლეღის მსდებლები . . .	18	6,018	30	11,410	5,392	89,43
წიგ. ამბინასკვიბი . . .	25	3,871	35	10,447	6,576	169,99
ქარხნის მუშები . . .	10	6,737	14	30,847	24,110	357,89
მოდელის მკეთე-ბელები	20	2,358	30	9,153	6,794	288,00
მუშის გამყოფე-ლები	15	1,250	25	2,772	1,522	121,78
ნავთსადგურის მუშები	9	2,100	18	11,414	9,314	443,52
ხე-ტუის მუშები . . .	15	29,992	25	73,972	43,980	146,64
მეზღებები	15	330	30	788	456	138,18
ღაითგრავები	20	4,024	40	5,811	1,787	44,40
მღებრები	15	6,958	25	10,906	3,948	56,72
ღაითონის მდნო-ბელები	20	3,297	30	100,762	67,465	202,58
მეწისქვიდეები . . .	14	1,279	20	1,596	317	24,76
მსკედლები	15	1,350	25	5,500	4,150	307,40
მეწადეები	15	9,056	20	19,288	10,232	112,98
მეშაღერები	15	758	25	4,437	3,651	464,50
მრთველები	10	17,000	20	34,333	17,333	101,96

თარგმ. მ. წ.

(შემდეგი იქნება).

წინა წერილების შემწეობით ჩვენ მოვესალდეთ ნიადაგი, რომელიც გვაძლევს ნებას გავითვალისწინოთ ერთი დიდ-მნიშვნე-ლოვანი სოცოლოგიური კითხვა: რა როლი აქვს ზირთაგებას ისტორიაში?

ჩვენ ვიცით, რომ ცხოვრებაში ყოველი კაცი მოქმედობს; ვიცით აგრეთვე, რომ ერთი რომელიმე ბევრს აკეთებს, მეო-რე კი ცოტას, ერთი მნიშვნელოვანს, მეორე—უმნიშვნე-ლოს, ერთი ნიჭიერია, მძლავრი ენერჯისა, მეორე—პირ-იქით,—ასე თუ ისე, ჩვენ ვიცით, რომ ყველა მოქმედობს და ყველა განირჩევა ერთი-მეორისაგან. მსოფლიო ისტორიას რომ ზერელეთ გადავვლოთ თვალი, ჩვენ დავინახავთ შემდეგ სურათს. გაიხედავთ და შეამჩნევთ დიდ-ძალ პოლიტიკურ მო-ძრაობას, რომელსაც თავში მოქცევია შესანიშნავი გმირი; გა-დავვლოთ თვალს ლიტერატურულ მიმდინარეობას და თქვენ შენიშნავთ, რომ მის სათავეში ზის გენიოსი—მწერალი; დაუ-კვირდებით თუ არა ამა თუ იმ ხელოვნების მიმართულებას, თქვენ იქაც დაგხვდებათ გენიოსი—მხატვარი. ერთი სიტყვით, საითკნაც კი მიმართავთ თქვენი ზერელე თვალით, ყველგან შეგხვდებათ წინ ის შესანიშნავი პირები, რომლებსაც ჩვეულებ-რივ გენიოსებს და გმირებს უწოდებენ. მაგრამ, ხუ თუ ისინი ანაან ერთათ-ერთი ჩანს ისტორიული ზრდაცხისის? აი კითხვა, რომელიც დაებადება მაშინ გონიერ მეთვალ-ყურეს და რომ-ლის გათვალისწინებას ეხლავე შევუდგებით.

ქვეყანაზე არაფერი არ არსებობს განკერძოებით, ყველა-ფერი დამოკიდებულია ერთი-მეორესაგან. ერთი მოვლენა გა-მოიწვევს ხოლმე მეორეს, მეორე—მესამეს, ეს კი თავის-თა-ვით—სხვას, ასე და ამნაირთ; ამისათვის აბსოლუტურათ არც ერთი მოვლენა არ ჩაითვლება არც მიზეზათ და არც შედე-გათ: ის, რაც არის მიზეზი ამა და ამ მოვლენის, თვით არის შედეგი რომელიმე წინანდელი მოვლენისა; ის, რაც ეხლა შე-დეგია, უნდა ვახდეს მიზეზათ. თვით ეს განუწყვეტელი პრო-ცესი გამოიხატება ქვეყნიურ მოძრაობაში, მსოფლიო ევო-ლუციაში. ადამიანთა საზოგადოებაც, რასაკვირველია, ემორ-ჩილება ამ ევოლუციას, და მაშ, არც ის არის ერთსა და იმავე წერტილზე შეჩერებული; ისიც ნიადავ მოძრაობაშია, ნიადავ ცვალებადობაშია. ეს საზოგადოებრივი მოძრაობა ადა-მიანთა მოქმედებაა, მათი ურთიერთობაა. ის, რაც ამოქმე-დებთ მათ ასე თუ ისე, არის სიცოცხლისთვის ბრძოლა, რომელიც თანაბრათ საზოგადოების გართულობისა გარდაიქმნა კლასთა ბრძოლათ; ეს უკანასკნელი კი თავის-თავით აღმო-ცენებულია ეკონომიურ ბაზისზე—საწარმოვო ძალთა განვი-თარებაზე. რომელი ისტორიული მოვლენაც უნდა ავილოთ, ჩვენ იქ შევამჩნევთ იმ განსაზღვრულ საწარმოვო ძალთა მდგომარეობას, რომელნიც ხდებიან მას ამნაირ საზოგადოებრივ ურთიერთობათ და სხვანაირათ, რომელნიც აძლევენ მას გან-საკუთრებულ თვისება-ხასიათს. მაგრამ, როგორც ზევით შევ-ნიშნეთ, საწარმოვო ძალა წამ-და-უწუმ ვითარდება, და მაშასა-დამე, არც მისგან წარმოშობილი საზოგადოებრივი ურთიერ-ობა იქნება ერთსა და იმავე წერტილზე მიყინებული. მასში უსათუოთ სხვაგვარი თესლები გაჩნდება, რომელნიც თვისი ნელი ზრდა-განვითარებით უთხრიან მას ძირსა, რომ ერთს დროს გარდაქმნან იგი სხვა მოვლენაში. ჩნდება ჩანასახი ახა-ლი საზოგადოებრივი მოთხოვნილებისა და რაკი ჩანასახება, მისი მოსპობა ყოველად შეუძლებელია, ის თანდათან უფრო იდგამს და იმაგრებს ფესვებს ხალხის მისწრაფებაში. ცხოვრება ბრძოლით ვითარდება, და ეს მოთხოვნილებაც, რასაკვირვე-ლია, პოულობს თვის მოპირდაპირეს—ძველ საზოგადოებრივ

ურთიერთობას. მაგრამ რამდენათ უფრო შეებრძოლება ეს უკანასკნელი, იმდენათ უფრო ძველდება და ხავსდება; ახალი მოთხოვნები კი, პირ-იქით, თანდათან უფრო აშკარადდება, მისი ნაპერწკალი თანდათან უფრო ძლიერდება და ალათ იქცევა ხალხის გულში, ამით კი უფრო-და-უფრო იხვიკავს უპრავლესობას (აი, აქ არის ნიდაგი, თუ რანაირათ რაოდენობა იქცევა თვისებათ). ამ ახალი მისწრაფების გამომხატველნი არიან პროგრესიული წევრები საზოგადოებისა. რომეერთი-მეორეს უზიარებენ თვის ლტოლილებას. იღვიძებს ლიტერატურა... მწერალის კალამი ეჭლა ცდილობს თუ სად და რანაირათ ნახოს იმგვარი მომენტი ცხოვრებისა, რომელშიაც საუკეთესოთ იყოს გამოხატული ეს ახალი მისწრაფება. იღვიძებს პუსიკა... მისი სიმები ეჭლა იმნარათ იწყობა, რომ ჩასწვდეს უკანასკნელ წერტილამდე ხალხის გულს და იქიდან მომხიბლავ ხმებათ ამოიღოს მისი ამონაკენისი. იღვიძებს მხატვრობაც, რომ მან უბრალო ქალღმერთს გადააღწოს ეს საქირ-ბოროტო კითხვა. იღვიძებს ყველა, და როცა ეს ვითარება დაბოლოვებამდის მიადწევს, ყველა ეს მისწრაფება თითოეულ ამგვარ სფეროში, უმეტეს ნაწილათ, ნახულობს თავს რომელიმე ერთს პიროვნებაში, რომლისათვისაც ეჭლა ამ როლისათვის სულ ცოტაა საქირო ან ნიქით, ან ენერგიით მალა იღვეს თვის თანამომხმებზე. რაკი ეს საზოგადოებრივი მოთხოვნები თავს იყრის ერთს განსაზღვრულ პიროვნებაში, ამით ის თითქმის გზას უღობავს სხვებს თვისი ნიქის გამოჩენისათვის. ამ პიროვნებაში კი მთლათ არის განხორციელებული ეს საზოგადოებრივი მისწრაფება, ეს სულსიკვთება და, რასაკვირველია, რომ ის ყოველზე უფრო თვალსაჩინოთ გამოარკვევს და გამოაშკარავებს მას. ან აქ გვატყუებს თვალის, რომ ვითომ ის არის პირველი და უკანასკნელი ღერძი ამ საზოგადოებრივი მისწრაფებისა; ამნაირა მისი ეგრეთ-წოდებული ორიგინალობა; აი აქ. ამით და ამნაირათ უსწრებს წინ ეს პიროვნება თვის თანამომხმებს, ანუ—ასე რომ იტყვიან—თვით საზოგადოებას. თავის-თავათ კი ის თვით საზოგადოებრივი პირობების ნაყოფია.

ავილოთ მაგალითათ საფრანგეთის დიდი რევოლუცია და მისი დიდძალი შვილი ნაპოლეონ პირველი. რამ გამოიწვია ეს დიდი მოვლენა და რამ წარმოშობა ბონაპარტე? ამაზე ნათელ პასუხს გვაძლევს მეთვრამეტე საუკუნის ბოლო, რომელსაც საფუძველათ ერთი დიდი ტენდენცია ქონდა. რამდენათ დრო მიდიოდა, იმდენათ უფრო სამკვიდრო-სასიცოცხლოთ იქცეოდა სოციალური კითხვა, რომლის გადასაჭრელათ იყო საქირო ფიზიკური ძალა, სამხედრო ნიქი. ამგვარი ენერგიის პატრონი ხან ერთი გენერალი გამოდიოდა, ხან მეორე; ბოლოს, ამ საბრძოლველ ასპარეზზე გამოვიდა ბონაპარტე, რომლის ხმაღმა თითქმის ყველა დასავლეთ ევროპის სახელმწიფოებს პროგრესიული დიდი დაახნა, საფრანგეთის სული ჩაბერა. ეჭლა ვკითხვით: რა როლი ქონდა ნაპოლეონს ამ საზოგადოებრივ მოძრაობაში, განსაკუთრებით გარეგან პოლიტიკაში? მოუსმინოთ აბა, ამაზე როგორ პასუხს იძლევა კირსანოვი! ის, რაც რომ გააკეთა ნაპოლეონმა იტალიისა და სხვა ქვეყნებზე გაღაშქრებაში, შეეძლო გაეკეთებია სხვა გენერლებსაც. შესაძლოა, რომ ისინი ვერ გამოიჩენდნ მისთანა ნიქსა, მაგრამ საფრანგეთის რესპუბლიკა ამ ომებში მაინც გამარჯვებული დარჩებოდა, რადგანაც მისი ჯარი გაკილებით უკეთესი იყო ყველა სხვა სახელმწიფოს ჯარებზე. რაც შეეხება თერამეტ ბრაუშმანს, აქაც საზოგადოთ საფრანგეთის ცხოვრების მიმდინარეობა იმნაირი იქნებოდა, როგორც იყო ნაპოლეონის ხელში. რესპუბლიკა, ცხრა ტრამადრათ შეღახული, გარდაიცვლებოდა წელი სიკვდილით. დირექტორიას კი არ შეეძლო წამოეყენებია წესწყობილება, რომელიც ასე სწყუროდა ბურჟუაზიას. ამგვარი

წესის ასაღენათ საქირო იყო „კარგი ხმალი“ სეიესის სიტყვით. პირველათ ფიქრობდნ, რომ ამ საქველ-მოქმედო ხმლის როლს ითავაშებდა გენერალი ჟურდანი; როგორც ჩანს, დაიწყეს ლაპარაკი მორაზე, მაკლოლანდზე, მარტინიუსზე სხ. ბონაპარტეზე კი ბოლოს დაილაპარაკეს, და რომ ისიც ჟურდანსავით მომკვდარიყო, მის ალაგზე მაშინვე სხვა გენერალს წამოაყენებდნ და მას ისეთივე ხსენება ექმნებოდა, როგორც—ჟურდანსა*)... შესაძლოა, რომ ნაპოლეონის სიკვდილით ამ საზოგადო მოძრაობას ინდივიდუალური ფიზიონომია გამოეცვალა, მაგრამ ამისთან ხომ არაფერი კავშირი არა აქვს სოციოლოგიას!! ასე თუ ისე, ჩვენ იმ დასკვნაზე მივიდით, რომ ნაპოლეონი სადმე უბრალო ტყვეთ მომკვდარიყო, საზოგადო მოძრაობა უშვილოთ მაინც არ დარჩებოდა; ეს უკანასკნელი იმდენათ ძლიერი იყო, რომ მის როლს ის მაშინვე სხვას მოაუცვამდა...

ავილოთ კიდევ მაგალითათ ცეხური წყობილება. მისი რეჟიმი იყო სასტიკ რეგლამენტაციაზე აღმოცენებული: არავის არ შეეძლო განსაზღვრულ რიცხვზე მეტი დუქნები გაეღო, არავის არ შეეძლო განსაზღვრულ რიცხვზე მეტი შევირდები და თანაშემწეები ყოლოდა, არავის არ შეეძლო განსაზღვრულ რიცხვზე მეტი საქონელი დაემზადებია და გაეყიდა,—ერთი სიტყვით, სასტიკი შევიწროებები იყო ამგვარ თანასწორობისათვის. ამისთანა რეჟიმი ასატანელი იყო მანამდის, სანამ თვითონ საწარმოვო ძალა ვთანხმებოდა ამ წყობილებას. მაგრამ შუა საუკუნოებში გამოჩნდა ახალი ქვეყნები, ხალხის მოთხოვნებიანი თანდათან განვითარდნ, და გამოიწვიეს უფრო ფართო და თავისუფალი ბაზარი. ამან კი თავის-თავათ გამოიწვია განვითარება საწარმოვო ძალისა... მაგრამ, რამდენათაც უფრო ვითარდებოდა საწარმოვო ძალა, იმდენათ უფრო სასტიკი და აუტანელი ხდებოდა ეს წეს-წყობილება, რადგანაც საწარმოვო ძალის თანდათან განვითარება მოითხოვდა თანდათან უფრო ფართო და თავისუფალ ასპარეზს. ბოლოს, როცა საწარმოვო ძალის განვითარებამ მიადწია იმ წერტილს, საიდანაც აღარ შეიძლებოდა ვაგრძელება ამგვარი შევიწროებისა, მაშინ დაიხრწნა ეს წყობილება და მის ალაგას აღმოცენდა ახალი, სხვანაირი—შესაფერი საწარმოვო ძალის განსაზღვრულ მდგომარეობისა. ეს პროცესი, თავის-თავათ იგულისხმება, იყო თვით ინდივიდების პროცესი,—ასე რომ ისინი ამ შემთხვევაში უნდა ჩათვალონ ეკონომურ კატეგორიებათ. ამ პროცესში იღებდნ მონაწილეობას პიროვნებანი ამგვარათ: სანამ ცეხური წყობილება ვთანხმებოდა საწარმოვო ძალას, მანამ ხმასაც არავინ იღებდა; მხოლოთ, როცა საწარმოვო ძალის თანდათან განვითარება თანდათან აცხადებდა მასთან უთანხმოებას, აქ დროში ესევე სრულდებოდა ცეხის წევრებშიაც; რამდენათ ვითარდებოდა საწარმოვო ძალა, იმდენათ უფრო ვიწროვდებოდა წარმოება, მაშასადამე, იმდენათვე გრძნობდნ მისი წევრები ამგვარ უთანხმოებას და იმდენათვე აცხადებდნ ზრატესტს ამ დასჯისებული წყობილების წინაშე. ამგვარი მისწრაფება პირველათ, რასაკვირველია, გამოიხატა ნიქიერ წევრებში, ისინი გარდასცემდნ სხვას და ასე თანაბრათ იზრდებოდა პროტესტი, სანამ ცეხური წყობილება სულ არ დამხო. აქაც ჩვენ შენიშვნას მოგვცემენ, რომ მაინც ნიქიერ ზარაფეხებათა შემწეობათ დაიარდა ეს წეს-წყობილება, და მაშასადამე, უკანასკნელათ მაინც ზარაფეხებათა საქმეა. ამაში ჩვენ ვეთანხმებით, რამდენათაც ზემო მოყვანილი მაგალითი გვასწავებს, ესე იგი, ინდივიდები არიან აქტიური ელემენტები საზოგადოებისა, რამდენათაც თვით საზოგადოებრივი პირობები ხლიან მათ ამგვარ ელემენტებათ. ნიქიერ პიროვნებათა შემწეობით გარდა-

*) Кирсановъ. „Къ вопросу о роли личности въ исторіи“

იქნა ეს ცეხური წყობილება, მაგრამ, ვიკითხოთ, რატომ მინდობდა ამა და ამ დროს და არა სხვადროს? ამა თუ იმ პირობებში მხოლოდ მაშინ გამოყო თანე, მხოლოდ მაშინ გამოიხილა და განვითარდა მისი ნიჭიერება, როდესაც ამისათვის მას საკმაოდ ნიადაგი მოუზღო, ესე იგი, როცა საწარმოვო ძალა განვითარდა. ვინ იცის, შეიძლება, რომ ამ გამოჩენილ წევრებზე უფრო ნიჭიერნიც იყვნენ უწინ, მაგრამ, დადგანაც საზოგადოებრივი ურთიერთობანი არ ამზადებდნენ ნიადაგს, ისინი უნაყოფოთ გაქრნენ... მაშასადამე, საწარმოვო ძალის განვითარებამ გამოიწვია უთანხმოება დახვედრულ წყობილებასთან და ამ უთანხმოების გამოსახატავთ მანვე გამოიჩინა, მოამზადა ესა თუ ის ნიჭიერი პირები. აქედან ის გამოდის, რომ გენიოსი არა იმიტომ არის გენიოსი, რომ მას აქვს ესა თუ ის პირადი ნიჭიერება, არამედ იმიტომ, რომ ეს ნიჭიერება ხდის მას ყველაზე უფრო კარგ ორგანოთ, რომ გამოხატოს საზოგადოების ლტოლივილება, რომელმაც თვით ეს ნიჭიერება გამოაჩინა და საკმაოდ მოამზადა. ზიროვნება შეიძლება ჩავთვალოთ ფაქტორათ ისტორიაში იმდენათ, რამდენათაც თვით ისტორიას ფაქტორი ზიროვნებისა.

გრ. რობაქიძე.

წერილი რედაქციის მიმართ.

„კვალის“ მე-11-ე ნომერში დასტამბულია წერილი ბ. ჯ.—ს, ცანის სამკითხველს შესახებ ბ. ჯ. ამბობს: 1) ვითამც ჩემზე იუთს დაჩქარებულ სამკითხველს ვაღი 8 მ. 51 კ. ზირ-იქით, 10 ან. ჩემს ემართა სამკითხველს: ზირველ წელიწადს, რაც თუღი შემიღობდა, ეველა სამკითხველს შენობის ვაღში იხარჯებოდა; ასე რომ უუნაღ-გახეუბისათვის ერთი ვაღიეიც არ რჩებოდა. მაშინ ჩემი საკუთარი თუღით გამოეუწერე სამკითხველს „კვალი“ და „ცნობის-ფურცელი“ ერთი წლით, რომლებსაც სომრები დღესაც სამკითხველშია, და ეს ეველა წევრებმა იცის და თვითონ თქვენც, ბ. ჯ. უკანასკნელ კრებაზე მთხვეს ეს თუღი (10 მ.) შექმნის სამკითხველსთვის და კიდევაც შევიწირე, რაცა შეტანილია ამ კრებაზე ვე შემდგარ თქმში, იმ თქმში, რომელსედაც ეველასე უწინ ბ. ჯ.—მ მოაწერია ხელი, ასე რომ ჩემზე ერთი ვაღიე სამკითხველს ვაღი არ ირბინებს, რის დასამტკიცებლათ ვგზავნი რედაქციაში წერილობათ საბუთს გამკისაცან*). 2) წიგნების ანგარიში მეტათ არეულ-დარეულიათ, გვისევედურებს ბ. ჯ. საცხარათ, დმურთმანი, რათ დაჭირდა ამდენი სიცრუე. სამკითხველს აქვს ძველი ვატლოგი, ახალი ვი ვერ არ არის შედგენილი. ჩვენ სამკითხველს რაც წიგნები ქონდა, თათქმის ეველა უედო იუო, ის წიგნები და თუღები ვავ-გზავნეთ ქუთაისში უდის ვასაკეთებლათ. ნახევარი დავიბრუნეს და ნახევარი ვი ვერაც არ ვამოუგზავნით. სანამ წიგნებს არ მიიღებს სამკითხველს სრულათ, მანამდის ვანა შეიძლება ახალი ვატლოგის შედგენა ბ.ნ. ჯ.? 3) არ ვიცით, რატორას ნაწარმოები ანგარიშიათ, ამბობს ბ. ჯ., მაგრამ ვინც ანგარიშობდა შემოსავალ-გასავალს ბ.ნ. ჯ., იმით ერთი უკმაყოფილება არ ვაუცხადებოათ. ან ვი რა უნდა ვთქვათ, რატა ეველა დახარჯულ ვაღიეც წერილობით საბუთი ახლავს. 4) ვასულ წელს სამკითხველს ნახევარჯერ დაკკტილი უოფილათ, შეწხარებით ამბობს ბ.ნ. ჯ., ბარაქა! ჭირისუფლობაც ასეთი უნდა! შარშან სამკითხველს დაკკტილი უოფილს, და ჯ.—ს წელს ვაუგია. სამკითხველს რომსულ დია უოფილიუო ამისთვის ბობლიოთეკარი იუო სჭირათ, ბობლიოთეკარს ვი თუღი უნდადა და ეს თუღი რომ არ ქტონია სამკითხველს, თქვენც ვარგათ იცით.

გრ. ურაჭაძე.

*) ეს წერილი ხელმოწერილია ბ.ნ. ლონგინოზ ჩიპაყაძის მიერ, რედ.

საგველოკამედო საგამ.

ქ-ნო რედაქტორო! ვითრეთ უმორჩილესათ სება გვიბოძათ თქვენი ვახეთი „კვალის“ საშუალებით უდრეკისა მსტანს ურეკისათ, რატორც ჩემი, აგრეთვე ჩემდამი რწმუნებულის უმანქანსკანად დედათა სამრეველს საკვლისათ სკოლის მოსწავლეების მხრით ქ-ნს გოგოლი დიმიტრის ასულს ბერეჟანისას, რომელმაც ჩვენ სკოლას ვამოუწერა საყმაწვილო უუნაღი „კვალი“ 1901 წლისა. გონების-კარის დედათა სამრეველს საკვლისათ სკოლის მოსწავლეებელი ეღენა ა.პ. ქიქოძე.

რედაქტ.-გამომც. ან. თ.-წერეთლისა.

გ ა ნ ჯ ს ა დ ე ბ ა ნ ი.

ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების გამკეობა ამით აცხადებს, რომ

„როინაშვილისეული“

ფოტოგრაფიისათვის, რომელიც დირსქმნილია

უგალსს ივაკანასტორაბრიც

ჯილდოსა, მოწვეულია ახალი ვამკე. შეიძლება შეკვეთა ეოველჯვარი ფოტოგრაფიული სურათისა, რომელიც თავის დროზე და ვულ-მოდ-გინებით მზადდება. ფასები ეველასათვის ხელ-მისწადამათ, ხალხს მოსწავლეთათვის შეღავათიანი. ფოტოგრაფიას, რომელიც ეოველ-დედათა არის დილის 9 საათიდან საღამოს 5 საათამდე, მრავლათ მოკნება მუშტარათათვის სქართველთს და ვაკვასიის შესანიშნავი ადგილების, ტიპების, მოღვაწეთს და ძეგლთს სურათები. (3—3)

თფილისის კერძო სამკურნალო

მ. ბადეჟანიოვილისა

(კუთა, ნიკოლოზის ქ., სახლი საგინაშვილისა, № 21).

ტელეფონი № 247.

ავათმყოფებს იღებენ ყოველ დღე, კვირა დღეებს გარდა დიღით:

- გ. ი. ჭიჭინაძე — კბილის სნეულებანი, 8—10 საათ. მასიელ გეგეჟანიშვილი — ნერვებისა და წიმლობა ელიქტრონით, 9—10 საათ., გარდა ხუთშაბ. და შაბათისა.
- ქ. გ. ფეფლორავი — შინაგანი და ბავშვებისა, 9—10.
- გ. გ. მალაშვილი — შინაგ. სამშ. ჭ ხუთშ. 10—11.
- ნ. ა. მუღინი — ყურისა, ყელისა და ცხვირისა, 11—12.
- ი. ბ. ახალშენიშვილი — კბილის სნეულებანი, 10—12.
- ქ. მ. ჯილიაშვილი — შინაგ. და ბავშ. 11—12.
- ქქიმი ქალი მ. ს. ბაქრაძე — ბავშვებისა, 11—12.
- დ. ა. კედეჟანიშვილი — ნერვებისა და შინაგ. 12—1.
- ა. გ. ბარსუკოვი — დედათა სნეულებანი, ორშაბათობით, ოთხშაბათ. და პარასკეობით, 12—1.
- ს. ა. გონიო — ქირურგიული, ორშაბათობით ოთხშაბათობით და შაბ. 1—2.
- გ. მ. აშბარდანიოვი — სიფილისისა, კანისა და საშარ-დღის, 1—2.

ს ა ღ ა მ ო თ ი :

- ი. ნ. თუმანიშვილი — დედათა სნეულებანი, 5—6.
- ა. გ. მალაშვილი — შინაგანი და ბავშვებისა. 5—6.

კ ვ ი რ ა ბ ი თ :

- გ. გ. მალაშვილი — შინაგან ავათმყოფ., 10—12. სამკურნალოს აქვს საწოლი ოთახები. ფასი რჩევა-დარიგებისა 50 კაპ., ოპერაციები და კრაოტები მორიგებით. ერთი კრაოტი ლარიბთათვის უფასოა. დამ-ღამობით ექიმების მორიგობას, დამის 9 საათიდან დიღის 7 საათამდე. მსურველთ შეუძლიანთ სასლშიაც წაი-ყვანონ. (წლ.)